

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

6x. A

S. O. U.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1939:36
FINANSDEPARTEMENTET

NYTT FÖRSLAG

TILL

RIKTLINJER FÖR BESTÄMMANDET
AV ERSÄTTNING FÖR TJÄNSTE-
BOSTAD

AVGIVET AV

STATENS BOSTADSNÄMND

S T O C K H O L M

1 9 3 9

Statens offentliga utredningar 1939

Kronologisk förteckning

1. Betänkande angående grunder för intagning av enskild väg till allmänt underhåll ävensom angående statsbidrag till enskilda vägar. Svenska Tryckeri a.-b. 59 s. K.
2. Utredning och förslag rörande plats i Stockholms skärgård för förläggning av Stockholms örlogsbas. Beckman. 30, 87 s. 6 kartor. Fö.
3. Betänkande med förslag till taxa för befordring av gods m. m. å statens järnvägar. Beckman. 206 s. K.
4. Svensk namnbok till vägledning vid val av nya släktnamn. Lund, Blom. v, 106 s. Ju.
5. Betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser statens affärsdrivande verk. Norstedt. 163 s. Fi.
6. Underlättandet av kvinnornas arbete i de mindre lanthemmen. Kihlström. 126 s. Jo.
7. Betänkande angående justitiekanslerns, justitieombudsmannens och militieombudsmannens allmänna ämbetsställning m. m. Norstedt. 123 s. Ju.
8. Betänkande med förslag till exporttariffer. Beckman. 20 s. K.
9. 1937 års landsfiskals- och stadsfiskalsutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m. Norstedt. 341 s. Ju.
10. 1936 års lönekommitté. Betänkande med förslag till militärt icke-ordinariereglemente. Marcus. 130 s. Fi.
11. Betänkande och förslag rörande befrämjande av avsättningen av den svenska stenindustriens produkter. Idun. 319 s. H.
12. Betänkande rörande industriellt utnyttjande av halm. Haggström. 125 s. Jo.
13. Rationaliseringsutredningens betänkande. Del 1. Motiv och förslag. Marcus. 257 s. S.
14. Rationaliseringsutredningens betänkande. Del 2. Verkställda undersökningar. Marcus. 550 s. S.
15. Hembiträdesutredningens betänkande. 2. Betänkande med förslag till lag om reglering av anställnings- och arbetsförhållandena inom det husliga arbetet. Haggström. 194 s. S.
16. Utredning och förslag angående fortsatt förstatligande av kommunala mellanskolor. Haggström. x, 157 s. E.
17. Utredning och förslag rörande fri undervisningsmaterieell för folk- och fortsättningsskolor. Haggström. 224 s. E.
18. 1938 års arvsskattekommitté. Betänkande med förslag till förordning om arvs- och gåvoskatt m. m. Marcus. 264 s. Fi.
19. Betänkande om statstjänstemäns ställning vid arbetskonflikter. Marcus. 82 s. Fi.
20. Betänkande med förslag till vissa ändringar i beklädnadsreglementet för polispersonalen m. m. Beckman. 28 s. S.
21. Betänkande med förslag till ändringar i vissa delar av sjömanslagen m. m. Norstedt. 39 s. Ju.
22. Betänkande med förslag angående vissa med beviljande av tillstånd till yrkesmässig automobiltrafik förenade frågor. Haggström. (2), 74 s. K.
23. Ledningen av landstingens hälso- och sjukvårdsverksamhet. Beckman. 105 s. S.
24. Arbetslöshetsräkningen den 31 augusti 1937. Del 2. Arbetsförhet m. m. Beckman. 117 s. S.
25. Betänkande med förslag till lag om arbetsfostran m. m. Marcus. viij, 134, 138, 142 s. Ju.
26. Sociala försvarsberedskapskommittén. Betänkande. Del 1. Förslag till familjebidragslag m. m. Beckman. 75 s. Fö.
27. Betänkande med utredning och förslag angående rätt för folkskollärare m. fl. att inskrivas vid universitet och högskolor samt där avlägga examina. Haggström. 80 s. E.
28. Betänkande rörande ett ändamålsenligt utnyttjande av kronans fiskevatten. Idun. 237 s. 1 karta. Jo.
29. 1937 års domsgoutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av domsagoförvaltningen samt löneroglering för domsagopersonalen. Norstedt. 126 s. Ju.
30. Betänkande med utredning och förslag rörande tillgodoseendet av behovet av allmänna samlingslokaler. Marcus. 134 s. S.
31. Betänkande angående vissa med vården av civila patienter å garnisonssjukhusen sammanhängande organisationsfrågor. Beckman. 75 s. Fö.
32. Betänkande angående revision av tryckfrihetsförordningens ansvarighetsregler och därmed sammanhängande förhållanden. Norstedt. 51 s. Ju.
33. Betänkande med förslag till ändringar i förmynderskapslagstiftningen. Av Å. Holmbäck. Uppsala, Almqvist & Wiksell. 92 s. Ju.
34. Betänkande med förslag rörande skärgårdarnas behov av förbättrade kommunikationer. Del 1. Beckman. 200 s. 8 bil. K.
35. Dragbilar. Betänkande med förslag till klassificering av vissa för framdragande av släpfordon eller arbetsredskap ombyggda bilar. Haggström. 64 s. K.
36. Nytt förslag till riktlinjer för bestämmandet av ersättning för tjänstebostad. Marcus. 36 s. Fi.

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = eklestastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1939: 36
FINANSDEPARTEMENTET

NYTT FÖRSLAG

TILL

RIKTLINJER FÖR BESTÄMMANDET
AV ERSÄTTNING FÖR TJÄNSTE-
BOSTAD

AVGIVET AV

STATENS BOSTADSNÄMND

STOCKHOLM 1939
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
398072

NYTT FÖRSLAG

ÅR

RIKTLINJER FÖR BESTÄMMANDET

AV ERSTÄLLNING FÖR TÄNASTE

BOKSLAG

ÅR

STATENS BOKFÖRLAGS FÖRLAGS-
FÖRSTÄLLNING

Innehållsförteckning.

	Sid.
Historik	1
Nämndens överarbetade förslag	9
Allmänna synpunkter.....	10
Allmänna grunder för värdering av tjänstebostad	12
Värdering av tjänstebostad å ort med hyresmarknad.....	15
Värdering av tjänstebostad å ort utan hyresmarknad.....	17
Nedsättning av ersättningen på grund av tjänstebostads mindre tjänliga läge..	21
Nedsättning av ersättningen på grund av tjänstebostads mindre goda beskaf- fenhet.....	22
Jämkning av ersättningen för tjänstebostad med hänsyn till rumsantalet m. m.....	24
Överenskommelse skriftligen.....	27
Kompletterande föreskrifter för olika verk	29
Förslag till riktlinjer för bestämmandet av ersättning för tjänstebostäder	30
Anvisningar för beräkning av ersättning för centraluppvärmning av tjänste- bostad å ort utan hyresmarknad	34

Innehållsförteckning

1. Inledning

2. Omfattningen af undersökningen

3. Om undersökningens genomförande

4. Om undersökningens resultat

5. Om undersökningens betydelse

6. Om undersökningens utvärdering

7. Om undersökningens slutsatser

8. Om undersökningens rekommendationer

9. Om undersökningens tillämpning

10. Om undersökningens vidare utveckling

11. Om undersökningens samhälleliga betydelse

12. Om undersökningens ekonomiska betydelse

13. Om undersökningens kulturella betydelse

14. Om undersökningens politiska betydelse

15. Om undersökningens sociala betydelse

16. Om undersökningens medicinska betydelse

17. Om undersökningens tekniska betydelse

18. Om undersökningens juridiska betydelse

19. Om undersökningens historiska betydelse

20. Om undersökningens framtida betydelse

Till Konungen.

Föreskriften att tjänsteman skall erlägga ersättning för till honom anvisad tjänstebostad och att denna ersättning skall bestämmas med hänsyn till det hyrespris, som å orten i allmänhet gäller för liknande lägenhet, infördes

första gången vid fastställande av det avlöningsreglemente för kommunikationsverken, som enligt statsmakternas beslut trädde i kraft den 1 juli 1920. Bestämmelsen tillkom i samband med borttagande av den förmån av fri bostad, som förut tillkommit vissa grupper av befattningshavare och som enligt de nya avlöningsgrunderna inarbetats i lönen med belopp motsvarande förmånens värde. Genom ersättningens anpassning efter ortens hyrespris avsåg man att vinna en enhetlig och rättvis värderingsgrund. Samma stadgande infördes sedermera i de nya avlöningsreglementen, som successivt fastställdes för olika grenar av förvaltningen, och ha sålunda kommit att med vissa undantag gälla befattningshavare vid allmänna civilförvaltningen, lots- och fyrstaten, hospitalsstaten, tullverket, domänverket, statens undervisningsväsende och försvarsväsendet. Även i det nya avlöningsreglemente med mera generell räckvidd, som antagits av 1938 års riksdag, har stadgandet influerat och torde dess tillämpning därigenom komma att avse även vissa andra grupper av befattningshavare.

Behovet av mera detaljerade riktlinjer, vid sidan av avlöningsreglementenas allmänna föreskrifter, rörande bestämmandet av ersättningen för tjänstebostäder framstod fullt klart redan för de särskilda bostadsnämnder vid kommunikationsverken, allmänna civilförvaltningen och försvarsväsendet, vilka före år 1923 hade sig anförtrodda de uppgifter, som sedan tillkommit statens bostadsnämnd. År 1920 utarbetade sålunda kommunikationsverkens bostadsnämnd vissa riktlinjer, som delgavs först kommunikationsverken och sedermera, på initiativ av allmänna civilförvaltningens bostadsnämnd, de övriga civila verken. Överläggningar i liknande syfte ägde också på sin tid rum inom försvarsväsendets bostadsnämnd med representanter för arméförvaltningen. De erfarenheter, som sedermera gjorts av statens bostadsnämnd, och särskilt en inom nämnden verkställd undersökning angående olika ämbetsverks praxis på området, gävo ytterligare stöd åt den iakttagelsen, att de inom verken tillämpade värderingsgrunderna företedde så stor inbördes olikhet och medförde en sådan differentiering av ersättningsbeloppen, att den åsyftade enhetligheten allvarligt äventyrades. Detta förhållande anmäldes av bostadsnämnden till Kungl. Maj:t genom skrivelse den 12 augusti 1924 och sedan ett flertal verk häröver avgivit infortrade yttranden erhöll nämnden uppdrag att i samråd med representanter för vederbörande verk inkomma med förslag till detaljerade riktlinjer för bestämmande av ersättning för tjänstebostäder vid statens verk. I anledning härav utarbetade nämnden i samråd med utsedda representanter för fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningen, marinförvaltningen, medicinalstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, generaltullstyrelsen och lotsstyrelsen det förslag till riktlinjer, som framlagts genom betänkande den 29 september 1927. Till förslaget hade fogats särskilda yttranden av de i ärendets behandling inom nämnden deltagande personalrepresentanterna samt av representanterna för arméförvaltningen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och vattenfallsstyrelsen.

Beträffande innehållet i ifrågakvarande förslag återkommer nämnden se-

nare vid redogörelse för vissa detaljfrågor. I detta sammanhang må endast erinras om att nämnden i punkt 1 av riktlinjerna ansåg sig böra införa en definiering av tjänstebostadsbegreppet, avsedd att på ett enligt nämndens mening rationellt sätt tillrättalägga den oenhetliga tolkning, som i berörda hänseende förekommit vid olika verk. Nämnden ville härvid göra gällande, att som tjänstebostad borde räknas varje av vederbörande verk disponerad lägenhet, som uthyrdes till befattningshavare vid verket.

Kungl. Maj:t infortrade sedermera yttranden från de fyra kommunikationsverken, fångvårdsstyrelsen, armé- och marinförvaltningarna, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, statskontoret, byggnadsstyrelsen, generaltullstyrelsen, lotsstyrelsen, veterinärhögskolan, centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet samt de tre lönenämnderna. Bostadsnämndens förslag tillstyrktes i sin helhet eller med oväsentliga detaljmärkningar av halva antalet sålunda hörda myndigheter, däribland järnvägsstyrelsen, som har det största antalet tjänstebostäder, samt byggnadsstyrelsen och socialstyrelsen, vilka senare verk särskilt representera byggnadsteknisk och bostadssocial sakkunskap på området.

De övriga myndigheternas yttranden innefattade dels en från bostadsnämndens förslag avvikande uppfattning av tjänstebostadsbegreppets innebörd och dels en formell eller saklig kritik av vissa punkter i riktlinjerna, varom i huvudsak senare redogörelse skall lämnas. Kommunikationsverkens lönenämnd överlämnade tillika ett på grundval av dess erinringar utarbetat förslag till riktlinjer.

Statstjänarnas Centralorganisation och Trafiktjänstemännens riksförbund inkommo efteråt självmant med yttranden, riktade huvudsakligen mot bostadsnämndens tolkning av tjänstebostadsbegreppet samt i övrigt huvudsakligen instämmande i personalrepresentanternas uttalanden beträffande bostadsnämndens betänkande.

Ärendet överlämnades i sista hand till 1928 års lönekommitté, som den 31 januari 1929 däri avgav yttrande, åtföljt av ett utarbetat förslag till riktlinjer. Då detta yttrande synes vara av särskild betydelse för de föreliggande frågornas prövning, tillåter sig bostadsnämnden att här hänvisa till bifogade avskrift av detsamma. Beträffande innehållet av kommitténs förslag, vartill bostadsnämnden i det följande återkommer, erinrar nämnden nu endast om att kommittén, som icke godtog nämndens definition av begreppet tjänstebostad, utslöt punkt 1 i riktlinjerna.

I sitt den 21 juli 1930 avgivna betänkande med förslag till allmänt avlöningsreglemente för ordinarie tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, återkom kommittén till frågan om riktlinjer för värderingen av tjänstebostad. I överensstämmelse med en bestämmelse, som av bostadsnämnden införts under punkt 4 i 1927 års förslag till riktlinjer, föreslog härvid kommittén att i själva avlöningsreglementet som ett komplement till dettas allmänna regler för bestämmande av ersättning för tjänstebostad skulle intagas föreskrift om att, då tjänstebostad vore belägen å ort, där hyresmarknad som kunde tjäna till ledning vid ersättningens bestämmande saknades, skä-

lig hänsyn finge tagas till den hyresindex, som för orten beräknats i samband med dyrortsgrupperingen.

I avgivna yttranden över 1928 års lönekommittés förslag har bland annat vattenfallsstyrelsen uttalat önskvärdheten av att tid efter annan av socialstyrelsen fastställdes vissa indextal för olika orter och bostadsstorlekar, å vilka ersättningarna kunde grundas, varjämte statens bostadsnämnd och järnvägsstyrelsen framhållit vikten av att riktlinjer för värdering av tjänstebostäder snarast möjligt utfärdades.

Slutligen må erinras om, att 1936 års lönekommitté i sitt den 16 december 1937 avgivna förslag till civilt avlöningsreglemente i hithörande delar följt 1928 års lönekommittés förslag och att detta även, efter av Kungl. Maj:t avlåten proposition i ämnet, vunnit godkännande i och med att innevarande års riksdag antagit nytt avlöningsreglemente vid den civila statsförvaltningen. Den tvistiga frågan om vad som skall hänföras under uttrycket tjänstebostad torde få anses löst genom den lydelse bestämmelsen i 41 § första stycket, enligt detta reglemente erhållit. Särskilda undantagsbestämmelser ha dock, enligt 57 § 3 mom. 8 punkten i reglementet stadgats i fråga om de av statens järnvägar ägda eller disponerade bostadslägenheterna.

De allmänna grunderna för bestämmande av ersättning för tjänstebostad ha i det civila avlöningsreglementet 42 § 2 mom. utformats på följande sätt:

»Ersättning för tjänstebostad, däri inbegripen i förekommande fall gottgörelse för centraluppvärmning eller för tillhandahållande av möbler, så ock för ladugård, planteringsland eller dylikt, som följer med bostaden, bestämmas med hänsyn till det pris, som å orten i allmänhet gäller för lägenhet, vilken beträffande storlek och bekvämlighet samt beskaffenhet i övrigt kan anses likvärdig med tjänstebostaden. Är tjänstebostad belägen å ort, där hyresmarknad, som kan tjäna till ledning vid ersättningsbestämmande, saknas, må i stället skälig hänsyn tagas till det hyrestal, som för orten beräknats i samband med dyrortsgrupperingen.»

Enligt det utdrag av statsrådsprotokollet för finansärenden, som finnes bilagt Kungl. Maj:ts proposition nr 263 till 1938 års riksdag med förslag till civilt avlöningsreglemente m. m. uttalade finansministern vid behandlingen av 42 § 2 mom., att 1936 års lönekommitté i motiveringen till förevarande moment erinrat om det förslag till riktlinjer för bestämmande av ersättning för tjänstebostad, som på sin tid utarbetades av statens bostadsnämnd. Förslaget i fråga, som innehöll vissa grundregler för en mera enhetlig hyresberäkning för tjänstebostäder inom statsförvaltningen, hade hittills icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Lönekommittén förordade, att bostadsnämndens förslag underkastades erforderlig överarbetning, med behörigt beaktande av de uttalanden i ämnet, som gjorts under remissbehandlingen och i 1928 års lönekommittés betänkande med däröver avgivna yttranden, samt att Kungl. Maj:t måtte på grundval härav utfärda allmänna direktiv för hyressättningen.

Enligt beslut den 17 juni 1938 har Kungl. Maj:t under erinran om förenämnda proposition och riksdagsbeslut uppdragit åt statens bostadsnämnd

att, med beaktande av på området senare inträdda förändringar, verkställa den överarbetning av nämndens med skrivelse den 29 september 1927 överlämnade förslag till riktlinjer för bestämmandet av ersättning för tjänstebostad som påkallas i anledning av de bestämmelser, som innefattas i det av riksdagen godkända förslaget till civilt avlöningsreglemente, samt att inkomma med nytt förslag i ämnet.

Till åttlydnad härav får bostadsnämnden härmed överlämna bilagda förslag till riktlinjer samt till stöd för desamma anföra följande.

Före framläggande av detta förslag har bostadsnämnden ansett lämpligt att bereda de verk, som i mera avsevärd grad hava befattning med tjänstebostäder, tillfälle att meddela de erfarenheter, som under senare år härutinnan gjorts, samt i övrigt anföra sina synpunkter i frågan. I anledning härav ha yttranden inkommit från fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, medicinalstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, generaltullstyrelsen och lotsstyrelsen. Därjämte ha under hand upplysningar inhämtats dels från domänstyrelsen, som delgivit nämnden de grunder för bestämmandet av hyresersättning för tjänstebostad, vilka nyligen fastställts för domänverket, och dels från vederbörande myndigheter vid Uppsala och Lunds universitet. De sålunda gjorda undersökningarna ha givit vid handen, att beträffande de verk, där någon praxis angående värdering av tjänstebostad överhuvud hunnit utveckla sig, denna praxis i stort sett synes ha anslutit sig till de riktlinjer, som innefattas i bostadsnämndens tidigare förslag i ämnet. De särskilda förhållanden, som råda inom speciella förvaltningsgrenar såsom försvarsväsendet, domänverket och lotsverket, ha visserligen givit anledning att för vissa fall tillämpa särbestämmelser, men dessa torde i allmänhet vara av den beskaffenhet, att de kunna i huvudsak erhålla giltighet inom ramen av och vid sidan om allmänna riktlinjer. De nu hörda verken ha i stort sett — i förekommande fall dock med hänvisning till sina föregående yttranden över det äldre förslaget — icke haft något att i princip erinra mot de riktlinjer, som återfinnas i punkterna 2—9 av ifrågavarande förslag. Viktigare detaljmärkningar från verkens sida refereras senare vid behandlingen av de olika punkterna i det nya förslaget. Vidare har bostadsnämnden på begäran berett representanter för trafiktjänstemännens riksförbund och Sveriges stats-tjänstemannanämnd tillfälle att inför nämnden framföra sina synpunkter med avseende å 1927 års förslag till riktlinjer. Från riksförbundet har därjämte inkommit en skrivelse i ämnet.

Vid den verkställda överarbetningen av riktlinjerna har nämnden vidtagit de jämkningar i 1927 års förslag, som påkallas ej mindre av senare inträdda författningsändringar än även av den allmänna utvecklingen inom ifrågavarande område. Härvid ha särskilt beaktats under remissbehandlingen i ärendet anförda synpunkter, i den mån dessa ansetts förtjäna avseende, varjämte särskild hänsyn i förekommande fall tagits till de av kom-

munikationsverkens lönenämnd och 1928 års lönekommitté på sin tid utarbetade förslagen till riktlinjer.

Såsom framgår av en jämförelse mellan det nu av nämnden framlagda och 1927 års förslag, har bostadsnämnden i allt väsentligt fasthållit vid de till det sistnämnda fogade riktlinjerna, ehuru dock nämnden i stor utsträckning tillgodosett anförda erinringar och önskemål av praktisk betydelse eller formellt värde. Beträffande motiveringen till det nya förslaget har nämnden ansett sig kunna hänvisa till motiveringen i 1927 års betänkande, vilken såvitt nämnden kan finna, i huvudsak fortfarande har sin fulla giltighet. Såsom redan nämnts har dock nämnden ur förslaget helt avkopplat den tidigare i punkt 1 behandlade frågan om innebörden av begreppet tjänstebostad.

Av ovan anförda skäl har det befunnits lämpligt att låta de särskilda bestämmelserna i det överarbetade förslaget följa i huvudsak samma indelning som 1927 års riktlinjer, varjämte motiveringen i de olika frågorna införts under liknande rubriker som i det förra förslaget.

Innan nämnden övergår till behandlingen av de olika punkterna i riktlinjerna, får dock nämnden anföra några synpunkter av mera allmän innebörd berörande riktlinjernas såväl innehåll som formella konstruktion.

Erinringar ha från en del håll gjorts mot den vaga natur och okoncentretrade form, som riktlinjerna erhållit enligt nämndens första förslag (arméförvaltningen, generalpoststyrelsen, vattenfallsstyrelsen, allmänna civilförvaltningens lönenämnd och 1928 års lönekommitté). Sistnämnda kommitté framhåller sålunda bl. a., att »bestämmelsernas med nödvändighet ganska vaga form ger rum för olika tolkningar», varjämte kommittén funnit förslaget vara onödigt detaljerat. Bostadsnämnden har från början förutsett att dylika anmärkningar kunde komma att framställas. Nämndens uppdrag avsåg emellertid utarbetande av *detaljerade* riktlinjer. Det visade sig härvid möta stor svårighet att giva dessa den allmängiltighet, som erfordras för tillämpning inom ett flertal förvaltningsgrenar med högst varierande tjänstebostadsförhållanden, och att samtidigt göra riktlinjerna så detaljerade, att de kunna bli till praktisk nytta för bostadsvärderingen vid de olika verken. En viss schematisering måste härvid eftersträvas jämsides med att avlönsreglementenas krav på individuell värdering behörigen tillgodoses; och på samma gång bör stor varsamhet iakttagas till förebyggande av att verkens handlingsfrihet vid denna värdering allt för mycket kringskäres. Det torde utan vidare vara klart att dylika riktlinjer, om de skola bli av praktiskt värde, icke kunna ingjutas i en vanlig författnings knappa och strängt logiska form. 1928 års lönekommittés förslag till riktlinjer, som i formellt avseende äger obestriddliga förtjänster, kan enligt nämndens på egna erfarenheter grundade mening icke i samma grad som 1927 års förslag tillgodose behovet av detaljerade anvisningar. Emellertid har nämnden i sitt nya förslag sökt i möjligaste mån tillmötesgå önskemålet av ökad koncentration utan att samtidigt borttaga anvisningar av praktiskt värde för bostadsvärderingen.

Svårigheten att erhålla på samma gång allmängiltiga och praktiskt användbara anvisningar har helt naturligt hos en del hörda myndigheter väckt tanken på ett centralt fastställande av *normalhyror*, att tjäna till ledning för bostadsvärderingen. Åtgärder i dylikt syfte ha sålunda förordats av arméförvaltningen, statskontoret, vattenfallsstyrelsen och allmänna civilförvaltningens lönenämnd. Samma tanke har också i viss mån kommit till uttryck i de system med grundpriser, som numera tillämpas inom försvarsväsendet och domänverket. I detta avseende får bostadsnämnden erinra om att redan 1914 års lönekommitté hade under övervägande att lägga ett slags medelvärden till grund för hyressättningen, men att detta förslag avvisades av kommitténs majoritet. Kommunikationsverkens lönenämnd såväl som 1902 års lönerogleringskommitté och de militära avlöningssakkunniga anslöt sig senare obetingat till samma mening, vilken därefter kom till uttryck i nu gällande avlöningsreglementen och av statsmakterna godtagits genom antagandet innevarande år av civilt avlöningsreglemente.

I detta sammanhang må även erinras om 1936 års lönekommittés uttalande i ämnet. Nämnda kommitté anför:

»I anledning av vad vattenfallsstyrelsen anfört rörande önskvärdheten av fastställande tid efter annan av indextal för olika orter och bostadsstorlekar, på vilka hyresersättningarna kunna baseras, må erinras, att efter det nya lönesystemets införande allmänna hyresräkningar verkstälts allenast i samband med dyrortsgrupperingarna och därvid begränsats till städer och vissa andra större orter. Frågan om periodiskt införskaffande av hyresuppgifter har, enligt vad kommittén erfarit, varit föremål för övervägande inom socialstyrelsen i samband med beräkningarna kvartalsvis av styrelsens levnadskostnadsindex men hittills icke föranlett ståndpunktstagande. Därest dylika fortlöpande hyresuppgifter komme till stånd, kunde måhända den av vattenfallsstyrelsen ifrågasatta anordningen förverkligas. I förevarande sammanhang lär förslaget icke kunna föranleda någon särskild åtgärd.»

Ehuru frågan om normalhyror sålunda måste anses vara undanskjuten genom statsmakternas innevarande år fattade beslut och strängt taget nu ligger utanför bostadsnämndens uppdrag, vill dock nämnden icke underlåta att här närmare utveckla sin ståndpunkt i denna fråga, som måste anses vara av en synnerligen stor betydelse både ur principiell och praktisk synpunkt.

Det har från vissa verks sida påståtts, att fastställande av normalhyror skulle medföra ej endast förenkling i arbetet utan också minskade kostnader för de olika verken. Härvid är emellertid att märka att det besvärligaste arbetet, nämligen den första värdesättningen, i allmänhet redan är verkställd beträffande flertalet tjänstebostäder. Det bleve därför enligt bostadsnämndens mening en påtaglig merkostnad för staten, om de väsentliga arbetsuppgifterna vid bostadsvärderingen centraliserades till ett enda verk, samtidigt med att bestämmandet av särskilda hyresavdrag på grund av vissa bostäders otjänliga läge eller mindre goda beskaffenhet lades på de förvaltande verken själva. Ännu större betydelse ur ekonomisk synpunkt torde dock, enligt

nämndens mening, böra tillmätas följande omständighet. Vid all schematisering måste enligt sakens natur en tendens göra sig gällande att fastställa låga värden. Om man i fråga om bestämmandet av ersättning för tjänstebostad låte den nu föreskrivna individuella värderingen ersättas av till efterrättelse fastställda normalhyror, skulle följden säkerligen bliva, att dessa ersättningar i strid mot avlöningsreglementenas grundregel komme att genomgående sättas lägre än ortens pris för med tjänstebostaden likvärdiga lägenheter. Socialstyrelsen har i sitt yttrande över det av nämnden framlagda äldre förslaget kraftigt framhållit denna konsekvens av att de olika förvaltningarna fritoges från ansvaret för en riktig värdering av sina tjänstebostäder. För åtskilliga verk, särskilt statens järnvägar, där antalet sådana bostäder för närvarande uppgår till c:a 8 500 med en sammanlagd hyressumma av c:a 4 miljoner kronor, skulle en dylik schematisering sannolikt medföra avsevärd inkomstminskning. Om man utgår från en hyresreduktion av exempelvis genomsnittligt 10 % å hela bostadsbeståndet — en säkerligen för låg beräkning — skulle totala minskningen för statens järnvägar alltså utgöra omkring 400 000 kronor om året.

Även om på sätt av 1936 års lönekommitté antyts ett system med normalhyror i en framtid skulle kunna uppbyggas med ledning av genom socialstyrelsen införskaffade och bearbetade hyresuppgifter, skulle dock enligt bostadsnämndens mening själva systemet vara principiellt oriktigt och även komma att visa sig ganska värdelöst, om man avser att vidmakthålla den hittills allmänt erkända grundsatsen, att ersättningen för tjänstebostad skall bestämmas efter individuell värdering. En schematisering efter normalhyror skulle dessutom säkerligen ofta medföra orättvisor i de enskilda fallen och irritation hos bostadsinnehavarna.

På ovan anförda skäl vidhåller bostadsnämnden alltjämt sin tidigare hävdade ståndpunkt att ett system med normalhyror till efterrättelse vid bestämmandet av ersättning för statens tjänstebostäder icke bör införas.

1. Allmänna grunder för värdering av tjänstebostad.

De mera generella reglerna för värdering av tjänstebostäder å olika orter lämnas i punkterna 1—3 i det nu framlagda reviderade förslaget, vilka motsvara punkterna 2—4 i 1927 års förslag (se motiveringen å sid. 15 och 16). Det har funnits lämpligt att även nu, såsom i sistnämnda förslag skedde, sammanföra vissa grundläggande riktlinjer i första punkten, medan de speciella riktlinjerna för värderingen å orter med och utan hyresmarknad införts var för sig i resp. punkterna 2 och 3. Såväl kommunikationsverkens lönenämnd som 1928 års lönekommitté ha emellertid av formella skäl föreslagit att dessa senare riktlinjer skulle sammanföras i en gemensam punkt. De praktiska erfarenheter nämnden gjort både i sitt eget arbete och angående myndigheternas regleringsarbete ha emellertid föranlett nämnden att fasthålla vid den ursprungliga uppdelningen, då endast härigenom skillnaden i förfarings-

sätt å de olika slagen orter tillräckligt starkt accentueras. Till stöd för lämpligheten härav får nämnden därjämte åberopa ett uttalande av socialstyrelsen i dess yttrande över 1927 års förslag. Styrelsen framhöll däri, att bostadsnämndens förslag innebure för ämbetsverken en god vägledning för deras hyressättning bland annat därutinnan, att en bestämd åtskillnad förordats i förfaringssättet när fråga vore om orter med och utan egentlig hyresmarknad.

I första stycket av punkt 1 har nämnden ansett sig böra intaga avlöningsreglementenas grundregel för värdering av tjänstebostäder såsom utgångspunkt för samtliga i det följande meddelade riktlinjer.

Beträffande andra styckets lydelse har nämnden beaktat de synpunkter, som härom anförts av några av de hörda myndigheterna, särskilt 1928 års lönekommitté.

Under de två följande styckena hava i anslutning till de nya avlöningsreglementenas generella regler i detta hänseende lämnats mera detaljerade anvisningar för inbegripandet i ersättningen för omöblerade och möblerade bostäder av gottgörelse för vissa med bostaden följande förmåner. Ersättningen för varmvatten har — enligt av vissa myndigheter uttalat önskemål — härvid även omnämnts. Beträffande *möblerade* lägenheter, som i stort sett förekomma endast vid sinnessjukhusen, och för vilka regler icke influtit i det äldre förslaget (se här motiveringen å sid. 17), har nämnden ansett sig böra direkt i riktlinjerna anvisa det särskilda förfaringssätt härutinnan, som betingas av praxis i orten.

I fråga om ersättning för *centraluppvärmning* av tjänstebostäder erinras om att bostadsnämnden i det äldre förslaget upptog föreskrifter härom i en särskild bestämmelse i riktlinjerna, punkt 8. Nämnden, som i motiveringen till denna punkt (sid. 36—40) hävdade den meningen, att någon tillförlitlig värdering av omöblerade bostäder med centraluppvärmning icke kunde äga rum, utan att den verkliga driftkostnaden för tillhandahållande av centraluppvärmning särskilt beräknades, intog i punkt 8 en föreskrift om, att vid bestämmandet av hyran för dylik bostad ersättningen för uppvärmningen skulle särskiljas från själva hyressättningen för lägenheten med därtill hörande centralvärmeanläggning.

Bostadsnämnden motiverade detta sitt förslag bl. a. med att i de hyresutredningar, som av socialstyrelsen gjorts på orter med hyresmarknad — vilka utredningar i viss mån plägat ligga till grund för värdering av tjänstebostäder — regelbundet skilts på lägenheter med och utan centraluppvärmning. I samband därmed erinrades jämväl om, att enligt lagen med vissa bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m. den 5 maj 1917 vederbörande hyresnämnd hade att särskilt fastställa hyresbeloppet för lägenheter utan uppvärmning, medan ersättningen för uppvärmningen skulle enligt vissa grunder bestämmas särskilt för sig, en anordning, som även vunnit hävd på den allmänna hyresmarknaden.

Under den tid, som förflutit sedan bostadsnämnden avgav nämnda förslag till riktlinjer för ersättning för tjänstebostad, har emellertid frågan om sär-

skiljandet av ersättningen för själva bostaden från uppvärmningskostnaderna kommit i ett annat läge, i det att numera enligt hyresmarknadens praxis uppvärmningskostnaden som regel torde ingå i själva hyresbeloppet. Socialstyrelsens utredningar över medelhyrorna på olika platser upptaga numera dels medelhyra för lägenheter utan centraluppvärmning och dels medelhyra inklusive värmekostnaderna för lägenheter med centraluppvärmning. I allmänna hyresmarknaden torde också hyran för centraluppvärmda lägenheter numera i allmänhet bestämmas, utan att någon särskild beräkning över värmekostnaderna uppgöres av hyresvärdarna.

På grund härav finner nämnden sig nu böra frågå sitt tidigare förslag i detta avseende. Härigenom skulle för övrigt bättre överensstämmelse vinnas med gällande avlöningsreglementen, enligt vilka gottgörelse för centraluppvärmning i förekommande fall skall inbegripas i ersättning för tjänstebostad. Punkten 8 i 1927 års förslag till riktlinjer har som en konsekvens av nämndens sålunda ändrade ståndpunkt helt bortfallit ur det överarbetade förslaget.

Beträffande värderingen av tjänstebostad, belägen å ort utan hyresmarknad, varom nedan i punkt 3 närmare förmäles, anser dock nämnden en uppdelning av hyresbeloppet för centraluppvärmda lägenheter tills vidare vara ofrånkomlig.

I fjärde stycket av punkt 1 av sistnämnda förslag har nämnden i anslutning till statskontorets, kommunikationsverkens lönenämnds och 1928 års lönekommittés uttalanden i ämnet intagit bestämmelse om att för befrämjande av enhetlighet samråd bör äga rum mellan vederbörande verk och myndigheter, som å en var ort förvalta de fastigheter, vari tjänstebostäder tillhandahållas.

Innan bostadsnämnden lämnar behandlingen av punkt 1, får nämnden erinra om, att arméförvaltningen, vattenfallsstyrelsen och veterinärhögskolan samt personalförbunden framhållit, att särskild bestämmelse borde i riktlinjerna införas om att, därest tjänstebostad tvångsvis anvisats, skälig hänsyn härtill skulle tagas vid bestämmandet av ersättningen för bostaden. Enligt av bostadsnämnden tillämpad praxis, som för övrigt har stöd i uttalanden av kommunikationsverkens lönekommitté (sid. 46 i dess betänkande), kan visserligen den omständigheten, att det här icke är fråga om ett fullt frivilligt avtal, inverka å ersättningen, om exempelvis bostaden är belägen i en stadsdel med särskilt höga hyror eller om bostaden är stor och dyrbar med hänsyn till tjänstebostadsinnehavarens löneställning. Detta har beaktats jämväl i bostadsnämndens föreliggande förslag till riktlinjer. Enligt de föreslagna bestämmelserna i punkterna 4 och 5 kan också vid sidan om allmänna hyresmarknadens praxis viss hänsyn tagas till med tjänstebostaden som sådan förenade särskilda olägenheter. Men det är givetvis principiellt icke riktigt, att — såsom för närvarande förfares vid några verk — enbart av den anledningen, att tjänstemannen är skyldig att bebo tjänstebostad, i varje förekommande fall medgiva särskild hyresnedsättning. Härigenom riskeras, att tjänstebostadsinnehavarna i strid mot avlöningsregle-

mentenas grundregel komma i en förmånligare ekonomisk ställning än de befattningshavare vid verket, som icke hava tjänstebostad.

Då dessutom riktlinjernas uppgift att befrämja en enhetlig och följdriktig värdering av tjänstebostäderna på detta sätt skulle äventyras, anser nämnden sig böra bestämt avråda från införande i riktlinjerna av den ifrågasatta bestämmelsen.

2. Värdering av tjänstebostad å ort med hyresmarknad.

I motiveringen till punkt 3 i det äldre förslaget (sid. 20—23), vilken punkt motsvarar punkt 2 i det nu framlagda reviderade förslaget, har nämnden anfört bland annat följande:

»Möjligheterna att för tjänstebostad bestämma den hyra, som motsvarar ortens pris, ställa sig uppenbarligen helt olika å ort med hyresmarknad och å sådan ort, där antingen endast ett fåtal uthyrda enskilda lägenheter finnes eller ock några sådana lägenheter överhuvud icke finnas. För båda fallen gäller visserligen den allmänna huvudregeln, att hänsyn skall tagas till det pris, som å orten i allmänhet gäller för liknande lägenheter. Endast i det förstnämnda fallet kan man dock i allmänhet räkna med, att ett tillförlitligt material för hyresbestämningen verkligen finnes att tillgå, om också graden av tillförlitlighet i detta avseende är mycket växlande för olika orter. I det senare fallet åter måste man, såsom närmare kommer att utvecklas i motiveringen till nästa punkt i förslaget, ovillkorligen bliva hänvisad till mer eller mindre konstruerade grunder för beräkning av vad som kan anses utgöra ortens hyrespris. Då det sålunda här gäller att tillämpa i viss mån olika bestämmelser för orter med och utan hyresmarknad, är det först och främst nödvändigt att klargöra, vilken betydelse som i detta sammanhang skall inläggas i uttrycket hyresmarknad.

Såsom av det föregående framgår, har socialstyrelsen, enligt av Kungl. Maj:t givna direktiv, icke lagt de faktiskt utgående hyror till enda eller huvudsaklig grund för beräkningen av hyresindexetalen beträffande sådana orter, där antalet uthyrda lägenheter icke uppgått till omkring ett hundratal, utan för dylika smärre orter tillämpat ett mera genomsnittligt beräkningssätt. En beräkning av genomsnittshyror kan dock icke äga samma betydelse för hyresregleringen av tjänstebostäder, där det först och främst gäller att söka, så långt det är möjligt, bilda sig en uppfattning om de å varje särskild ort faktiskt utgående hyror. Dessa hyror kunna härvid säkerligen — i mer eller mindre grad — tjäna till ledning, även om antalet bostäder avsevärt understiger ett hundratal. Enligt nämndens mening torde ej sällan även ett relativt fåtal uthyrda lägenheter å orten kunna lämna en viss vägledning för bedömning av ett ortspris. Man kan nämligen härvid taga tillbörlig hänsyn till den faktiska beskaffenheten av de existerande hyreslägenheterna och bedöma deras hyrespris därefter, en metod som uppenbarligen icke stått socialstyrelsen till buds vid en alla orter i riket omfattan-

de dyrortsgruppering. Givet är emellertid, att ju mindre jämförelsematerial härvid bjudes, desto större försiktighet måste iakttagas vid prövningen av detta material, då, såsom förut framhållits, ett hänsynstagande till hyrorna i små orter lätt kan giva slumpen ett alltför stort spelrum vid fastställande av hyrespriset.

Enligt nämndens mening bör vid regleringen av hyrorna för tjänstebo-städer såsom ort med hyresmarknad anses sådan ort, där ett så stort antal fritt uthyrda bostadslägenheter finnes, att ett tillräckligt jämförelsematerial kan erhållas för bestämmande av hyrespriset för med verkets bostäder jäm-förliga lägenheter. Det ankommer på vederbörande myndighet att i före-kommande fall taga ståndpunkt till, huruvida hyresmarknad i ovan nämnda mening skall anses förefinnas eller icke. Att ett sådant ståndpunktstagande ofta måste möta svårigheter och att gränsfall kunna förekomma, vilkas bedömande kräver stor varsamhet, har av nämnden redan framhållits.

Såsom nämnts måste enligt nämndens åsikt utgångspunkten för värdering av tjänstebostad å ort med hyresmarknad alltid vara en av vederbörande verkställd undersökning av hyresförhållandena på platsen.»

Vad sålunda anförts i motiveringen till ifrågavarande punkt i 1927 års förslag till riktlinjer anser nämnden alltfortfarande vara tillämpligt. I an-slutning härtill har nämnden i första stycket i punkt 2 uttalat, att hyres-sättningen främst skall baseras på en *direkt* undersökning av ortens hyres-marknad. Härjämte har nämnden i detta stycke även hänvisat till tillgäng-
lig officiell statistik, varmed givetvis i första hand avsetts det siffermaterial, som publiceras på grundval av socialstyrelsens hyresräkningar, men även den hyresstatistik, som i förekommande fall offentliggöres av kommunala institutioner.

Beträffande socialstyrelsens hyresutredningar får nämnden hänvisa till den redogörelse härför, som lämnats i nämndens förra betänkande å sid. 17—20, vilken redogörelse fortfarande i stort sett torde äga giltighet. Med hänsyn till vad därav framgått, ansåg sig dock nämnden böra i de år 1927 framlagda riktlinjerna göra rätt starka reservationer i fråga om värdet av dessa utredningar för bestämmandet av ersättningen för tjänstebostäder å olika orter.

Det relativt obetydliga värde för hyresregleringen, som man då ansåg sig kunna tillmäta de av socialstyrelsen beräknade medelhyrorna, föranledde kommunikationsverkens och allmänna civilförvaltningens lönenämnder samt 1928 års lönekommitté att i sina yttranden över bostadsnämndens förslag föreslå, att hänvisningen till dessa medelhyror skulle utgå ur riktlinjerna.

De erfarenheter, som under de 10 sista åren vunnits om socialstyrelsens hyresutredningar och dessas användbarhet vid verkens hyresregleringsarbete, synas emellertid enligt nämndens uppfattning ägnade att numera kunna åt desamma medgiva ett något högre värde i förevarande avseende. Så torde än ytterligare bliva förhållandet, om vissa ifrågasatta omläggningar av dessa utredningar skulle komma att genomföras.

I detta hänseende får bostadsnämnden erinra om att 1936 års lönekom-

mitté i sitt betänkande den 16 september 1937 med utredning och förslag angående dyrortsgrupperingen (stat. off. utr. 1937:32) beträffande hyrespostens beräkning å orter med så utvecklad hyresmarknad, att de medtoges vid hyresräkningarna, bland annat föreslagit en utsöndring enligt vissa angivna grunder icke endast av det fåtal lägenheter, som utdömts av hälsovårdsnämnd, utan även av lägenheter, som med ledning av vissa lätt och objektivt konstaterbara kriterier kunde anses som mindre tillfredsställande. En sådan utsöndring, om den komme till stånd, måste enligt nämndens mening bringa de av socialstyrelsen uträknade medelhyrorna på hyresräknade orter i närmare överensstämmelse med ortens hyra för fullgod lägenhet, än vad förut varit fallet, ett förhållande, som i sin tur skulle komma att skänka dessa medelhyror ett ökat värde som jämförelsematerial vid värdesättningen av statens tjänstebostäder. I detta sammanhang må slutligen erinras om, att finansministern i sitt yttrande i denna fråga till proposition nr 263 till 1938 års riksdag ställt i utsikt, att omläggningar i den av kommittén angivna riktningen skulle komma att tagas under övervägande i samband med planläggningen av nästföljande dyrortsgruppering.

På grund av vad sålunda anförts har nämnden ansett sig vid formuleringen av förevarande riktlinje kunna göra en mera oreserverad hänvisning än förut till socialstyrelsens statistik.

Ifrågavarande medelhyror torde dock enligt sakens natur alltjämt komma att vara beräknade på ett så varierande statistiskt underlag, att de icke utan vidare kunna vara normerande för bestämmande av ersättningen för statens tjänstebostäder, utan i främsta rummet få sin betydelse såsom jämförelsematerial vid sidan om de direkta undersökningar av ortens hyresmarknad, som av verken utföras. Nämnden har därför i andra stycket av ifrågavarande punkt tillfogat en erinran härom.

Beträffande till sist medelhyrorna för i den fria marknaden förhyrda tjänstemannabostäder, vartill hänvisning gjorts i punkt 3 tredje stycket av det äldre riktlinjeförslaget, får nämnden meddela, att dylik utredning icke utförts vid senaste hyresräkning. Hänvisningen har därför ansetts icke böra medtagas i nu föreliggande förslag. Härmed har nämnden tillgodosett det yrkande om styckets borttagande, som framställts av bland andra personalorganisationerna.

3. Värdering av tjänstebostad å ort utan hyresmarknad.

I det föregående har erinrats om, att den av bostadsnämnden föreslagna bestämmelsen att vid värdering å orter utan hyresmarknad skälig hänsyn må tagas till ortens hyrestal, inlutit i det nya avlöningsreglemente, som av riksdagen godkänts. Då nämnden av skäl, som i annat sammanhang redan anförts, finner det angeläget att understryka skillnaden i värderingsmetod å orter med och utan hyresmarknad, har nämnden låtit bestämmelsen kvarstå i första stycket av förevarande punkt av riktlinjerna. Den konstruerade

metod, vars användning sålunda medgivits för hithörande orter, är en utväg, som bör begagnas endast i sådana fall, där tillräckligt säkra hållpunkter saknas för individuell värdering. Nämnden har fördenskull i anslutning till sin tidigare gjorda formulering av denna riktlinje ansett sig böra däri inskjuta förutsättningen: »och kan tillförlitlig värdering i annan ordning icke verkställas».

I motiveringen till 1927 års förslag (sid. 26) framhöll nämnden, att, om hyrestalen skulle tjäna till ledning vid den statliga hyresregleringen å orter utan hyresmarknad, en korrigerig erforderades av dessa tal för att göra dem bättre tillämpliga för den klass av bostäder, varom här vore fråga. De svagheter med avseende å bostadspostens värde för dyrortsgrupperingen, som äro förenade med en alltför schablonmässig uppskattning av hyresvärdena å orter utan hyresmarknad, ha påtalats av bland annat 1936 års lönekommitté, som i ovannämnda betänkande angående dyrortsgruppering till avhjälpande härav ifrågasatt visst ändrat förfaringssätt för beräkning av bostadsvärdet å orter utan egentlig hyresmarknad.

Då den omläggning av dyrortsgrupperingsförfarandet, som enligt vad ovan nämnts ställts i utsikt av finansministern, torde kunna antagas få betydelse även för tjänstebostadsvärderingen å nu ifrågavarande orter, har nämnden i andra stycket av punkt 3 i försiktigare ordalag än som användes i 1927 års förslag fäst uppmärksamheten på behovet av en korrigerig av hyrestalen i detta sammanhang.

Vid avfattningen av denna föreskrift har nämnden beaktat ett förhållande, som även järnvägsstyrelsen i sitt senast avgivna yttrande framhållit, nämligen att tjänstebostäder, belägna å orter med *högre* hyrestal, numera i regel icke äro av bättre beskaffenhet än de, som ligga till grund för beräkningen av hyrestalet. Förklaringen härtill ligger däri, att de privata bostäderna å dylika orter på senare tiden i allt större utsträckning erhållit en modernare utrustning. Å orter med *lägre* hyrestal äro däremot de privata bostäderna ofta av proportionsvis enklare typ.

I tredje och fjärde styckena av punkt 3 har nämnden infört i huvudsak de bestämmelser, som under motsvarande punkt av 1927 års riktlinjer föreslogos rörande hyresreglerig *dels* å orter med förortskaraktär, där hyresmarknad icke finnes, och *dels* å mindre ort eller i landskommun i omedelbar närhet av stad eller annat samhälle, där hyresmarknad finnes. Beträffande det förstnämnda fallet har 1928 års lönekommitté funnit den föreslagna bestämmelsen självklar och alltså överflödig. Bostadsnämnden finner dock lämpligt att i här avsedda fall understryka, att en värdering med enbart hyrestalet som norm icke är riktig, då ett faktiskt jämförelsematerial står till förfogande i hyresmarknad å närliggande förorter. I fråga om det fall, som beröres i tredje stycket i 1927 års förslag, har lönekommittén ifrågasatt, om bestämmelsen gäve uttryck för en riktig princip. För att någon berättigad anmärkning icke skall kunna riktas mot innehållet i detta stycke har nämnden givit detsamma den ändrade lydelse, att, om tjänstebostad ligger inom mindre ort eller landskommun i omedelbar närhet av stad eller

annat samhälle, där hyresmarknad finnes, bör, därest bostadsposten för tjänstebostadsplatsen vid dyrortsgrupperingen beräknats till samma belopp som å huvudorten, vid fastställandet av ersättningen för tjänstebostaden huvudortens hyresmarknad tjäna till ledning. Ehuru i alla de fall, som hittills kommit under nämndens prövning, bostadsposten för tjänstebostadsplatsen beräknats till samma belopp som å huvudorten, kunna ju dock sådana fall tänkas inträffa, att bostadsposten, exempelvis på grund av höga skatter å tjänstebostadsplatsen, där kan vara lägre än å huvudorten. Nämnden har ansett det vara av vikt att med detta stycke fastslå, att vid värderingen av här avsedda bostäder (i kaserner, fängelser, sinnessjukhus och dylikt) jämförelsematerial även bör sökas å huvudortens hyresmarknad och att det icke är riktigt att, som skett vid vissa verk, utan vidare utgå från att landskommunens hyrestal är tillämpligt. Skälig hänsyn kan naturligtvis härvid jämlikt riktlinjerna tagas till den av bland andra arméförvaltningen och trafik-tjänstemännens riksförbund framhållna synpunkten, att tjänstebostadens värde kan vara förminskat på grund av avståndet mellan tjänstestället och huvudorten.

Då bestämmelserna i tredje och fjärde styckena av punkt 3 alltså enligt nämndens mening äro riktiga och av praktiskt värde, anser nämnden dem efter ovan nämnda omredigering böra bibehållas.

I samband med punkt 1 har bostadsnämnden tidigare framhållit den förändrade praxis rörande ersättning för centraluppvärmning, som numera i stor utsträckning tillämpas på hyresmarknaden och som åtminstone i *orter med utpräglad hyresmarknad* vanligen erbjuder ett förhållandevis säkert jämförelsematerial för bestämmande av hyra och värmeersättning i ett. Nämnden har i anslutning härtill ansett de i 1927 års förslag under punkt 8 intagna bestämmelserna angående självkostnaderna som grund för denna ersättnings beräkning icke vidare böra ifrågakomma vid hyresvärdering å dylika orter.

Beträffande däremot *orter, där hyresmarknad icke finnes* och där alltså ledning ej kan erhållas ur gängse praxis på orten, bör enligt nämndens mening ersättning för centraluppvärmning, om denna ombesörjes av verket, beräknas efter dess självkostnad. I detta fall skulle alltså förfaringssättet bli, att man först bestämmer den ersättning, som bostadsinnehavaren skall erlägga för bostaden i och för sig — däri givetvis inberäknat det värde, som tillföres bostaden genom bekvämligheten av en central uppvärmning — och därefter tillägger ett belopp motsvarande verkets självkostnad för uppvärmningen. Vid statens järnvägar, som ju ha ett avsevärt antal tjänstebostäder, har det visat sig lämpligt att för beräkning av verkets självkostnader för centraluppvärmning beräkna ett enhetligt genomsnittspris för viss grupp tjänstebostäder. Sålunda brukar man här numera för uppvärmningskostnaden bestämma ett visst medelvärde per kbm. för varje distrikt. Detta medelvärde uträknas på så sätt, att man ett visst år noggrant undersöker verkets självkostnader för uppvärmning av alla centraluppvärmda lägenheter. Det medelvärde för distriktet, som därvid erhålles för uppvärmning av en

kbm. rumsvolym, har uppdelats så att man får fram hur många procent därav, som belöpa sig på kokspriset, skötselkostnaden, fraktkostnaden m. m. Med hänsyn till kända variationer i kokspriset, avlöningskostnader och frakttaxor justeras därefter för varje år medelkostnaden för uppvärmd rumsvolym.

Vid armén tillämpas alltså det beräkningssätt för uträknande av medelkostnaden pr kvm. rumsareal, som omförmäls i bostadsnämndens betänkande av år 1927 å sid. 38 och 39.

Till 1927 års förslag till riktlinjer fogades som bilaga ett förslag till *anvisningar för beräkning av ersättning för centraluppvärmning av tjänstebostäder*, vilka anvisningar avsågos att användas å orter både med och utan hyresmarknad. Mot dessa anvisningar har någon saklig erinran icke gjorts från de hörda myndigheternas sida. Vid bifall till nämndens nu framlagda förslag, enligt vilket ersättningen för centraluppvärmda tjänstebostäder skulle komma att i sin helhet bestämmas enligt hyresmarknadens praxis, bleve emellertid dessa anvisningar överhuvud taget icke tillämpliga beträffande orter med hyresmarknad. Däremot synas anvisningarna kunna i en viss utsträckning komma till nytta beträffande tjänstebostäder, belägna å orter utan hyresmarknad. Nämnden anser därför, att ovannämnda anvisningsbilaga bör bifogas riktlinjerna som ett komplement till punkt 3, för att tjäna till ledning för beräkning av verkens normala kostnader för centraluppvärmning i de fall, då tillförlitligt material för dylika beräkningar icke finnes inom verket tillgängligt.

I anvisningarna har för sådana fall, då vedbränsle i stället för koks användes vid centraluppvärmning, införts ett påpekande av, att 1 kbm. ved skäl anses motsvara 3 $\frac{1}{2}$ hl. koks.

I femte stycket av punkt 3 har bostadsnämnden nu infört föreskrifter i ovan angivna avseenden. Härjämte har i sjätte stycket av samma punkt tillfogats den särbestämmelse om jämkning av värmeersättningen å vissa orter med tillgång på billig ved eller där kokspriset är höga, som finnes intagen i punkt 8, sista stycket, av 1927 års förslag. Då erfarenheten alltså visar, att sistnämnda bestämmelse ej endast är rättvis utan också motsvaras av ett praktiskt behov, kan nämnden icke dela 1928 års lönekommittés mening, att densamma bör utgå ur riktlinjerna.

I sista stycket av ifrågavarande punkt har nämnden slutligen infört den från punkt 8 i 1927 års förslag hämtade föreskriften, att, därest tjänstebostads rumshöjd överstiger 3 meter, värmeersättning icke skall beräknas för den ökade rumsvolym, som därigenom uppstår.

Vid behandlingen av de i punkterna 1 och 3 berörda frågorna om ersättning för centraluppvärmning har nämnden samrått med chefen för byggnadsstyrelsens värmetekniska byrå.

Beträffande punkterna 1, 2 och 3, särskilt i vad dessa avse socialstyrelsens hyresutredningar, ha upplysningar under hand inhämtats från socialstyrelsen.

4. Nedsättning av ersättningen på grund av tjänstebostads mindre tjänliga läge.

I punkterna 4 och 5 i föreliggande förslag till riktlinjer har bostadsnämnden — dock med viss omredigering — återgivit de i punkterna 5 och 6 av det äldre förslaget intagna bestämmelserna angående vissa omständigheter, som anses böra föranleda nedsättning av tjänstebostadsersättning. I de här avsedda fallen, där det icke är utan vidare givet, att ett hänsynstagande till hyresmarknaden skulle medföra sådan nedsättning, har nämnden velat få fastställt, att ersättningen skall sättas lägre än eljest skulle vara skäligt.

Beträffande punkt 4 i det överarbetade förslaget får nämnden erinra om den motivering, som i 1927 års betänkande (sid. 27) anfördes i ämnet. För att emellertid fullt tydligt klarlägga, att — såsom flera av de hörda myndigheterna betonat — endast ett sådant läge för bostaden, som verkligen måste anses mindre tjänligt, får inverka, har uti inledningsstycket införts den förutsättningen, att men eller besvärande olägenhet därigenom skulle uppstå för bostadsinnehavaren.

Med anledning av de önskemål, som framkommit om en mera detaljerad exemplifiering under denna punkt, får nämnden framhålla, att nämnden med ifrågavarande bestämmelser velat exemplifiera några typiska fall, som ofta komma under nämndens prövning. Att gå alltför långt i detaljer beträffande denna exemplifiering anser nämnden varken behövt eller lämpligt.

Beträffande det första av de här anförda exemplen har nämnden i anledning av ett av generaltullstyrelsen gjort påpekande ändrat lydelsen så, att bestämmelsen skulle kunna tillämpas även på bostäder, belägna utanför bangårdsområde, om det blott föreligger ett störande grannskap till där befintliga starkt trafikerade spår. Genom den verkställda omredigeringen av första delen av punkt 4 torde också tillbörligt beaktande ha givits åt ett i järnvägsstyrelsens sista yttrande gjort påpekande, att endast sådana störningar av järnvägsdrift, som vållade avsevärd olägenhet, borde medföra nedsättning i ersättningen.

Kommunikationsverkens och allmänna civilförvaltningens lönenämnder ha beträffande de i denna punkt anförda exemplen framhållit, att den omständigheten, att en bostad vore belägen exempelvis i byggnad, där trupp vore förlagd, eller inom hospitalsområde icke syntes i och för sig böra föranleda hyresnedsättning. Bostaden kunde även i dylika fall vara relativt avskild och tilltalande belägen.

Med anledning härav får nämnden framhålla, att byggnaderna inom ett område, där sinnessjukavdelning är belägen — hur tilltalande läge i övrigt dylika bostäder än kunna hava — i allmänhet äro — särskilt för bostadsinnehavarnas familjer — förenade med så kännbara olägenheter, att nedsättning i ersättningen i regel synes böra ifrågakomma. Motsvarande förhållanden torde råda med avseende å bostäder, belägna inom fängelseområde.

Beträffande tjänstebostäderna i kasernerna förefinnes en avsevärd skillnad mellan äldre och nyare kaserner, men även beträffande de sistnämnda torde ofta bostadens belägenhet inom själva kasernbyggnaden vara förenad med sådana obehag, att en nedsättning av hyran kan vara befogad. I förbigående må här påpekas, att nämnden på därom av armé- och marinförvaltningarna avgivet förslag till bestämmelsen om nedsättning för lägenheter, som äro inrymda i byggnad, där trupp är förlagd, jämväl tillagt orden »eller i byggnad, vartill tillträde endast kan ske genom kasernvakt».

För att tillgodose de synpunkter, som lönenämnderna härovan anført, har nämnden dock i det nu framlagda förslaget ändrat uttrycket »såsom exempelvis» till »såsom exempelvis i vissa fall».

1928 års lönekommitté, som i övrigt lämnat ifrågavarande punkt oförändrad, har föreslagit, att efter ordet »fyrplats» i sista stycket insättas orden »eller annan plats». Liknande yrkande har framställts jämväl av general-tullstyrelsen. Vid överarbetningen av riktlinjerna har nämnden i punkt 4 insatt det av sistnämnda kommitté föreslagna tillägget. Järnvägsstyrelsen har föreslagit, att till förevarande stadgande skulle fogas orden: »eller om tjänlig tillfartsväg till lägenheten saknas». Nämnden anser emellertid, att de av nämnden föreslagna riktlinjerna medgiva, att behörig hänsyn kan tagas till sådana verkliga olägenheter, som kunna följa med en tjänstebostad med sådan belägenhet. Då nämnden därjämte finner det olämpligt och ägnat att framkalla missförstånd att här sammankoppla frågan om tillfartsväg med begreppet »ensligt läge», varmed avses ett bostadsläge av helt annan valör, har nämnden icke ansett sig böra intaga det föreslagna tillägget bland de i punkt 4 exemplifierade typfallen.

5. Nedsättning av ersättningen på grund av tjänstebostads mindre goda beskaffenhet.

I motiveringen till punkt 6 i det äldre förslaget (sid. 30—32) erinrade bostadsnämnden bland annat om att i § 2 av reglementet angående tjänstebostäder i vissa statsverket tillhöriga byggnader den 30 december 1922 föreskrivits, att tjänstebostad skulle tillfredsställa skäligen anspråk på sundhet och bekvämlighet. De bostadsordningar, som utfärdats av vissa verk, innehöller samma föreskrift. Då tjänstemannen vore skyldig att bebo den honom anvisade tjänstebostaden, vore det givetvis riktigt, att verket av hänsyn till sina tjänstemän tillsåge, att bostäderna i ovan nämnda avseenden tillfredsställde skäligen anspråk. Det syntes därför bostadsnämnden rimligt, att hyran i de fall, då åt en tjänsteman anvisats en icke fullgod lägenhet, sattes lägre än eljest skolat vara fallet.

De av nämnden sålunda tidigare föreslagna bestämmelserna ha också ansetts böra i huvudsak oförändrade inflyta i riktlinjerna. Nämnden förutsätter härvid, att det givetvis icke bör ifrågakomma, att till en tjänsteman överhuvud anvisas en tjänstebostad, som ur hälsovårdsstadgans synpunkt kan anses hälsovådlig.

I anledning av från arméförvaltningen och statskontoret framförda synpunkter har nämnden vidtagit viss ändring i punktens inledningsstycke, varmed för undvikande av missförstånd avsetts att klargöra, att ersättningen på grund av oförmälda brister kan sättas lägre än vad en jämförelse med ortens hyresmarknad eljest skulle giva anledning till.

Beträffande exemplifieringen av dylika brister ha byggnadsstyrelsen, generatullstyrelsen, arméförvaltningen, statskontoret och försvarsväsendets lönenämnd anmärkt på det i nämndens äldre förslag förefintliga uttrycket »om lägenhet i avsevärd grad besväras av fukt» och ansett att uttrycket borde förmildras eller utgå.

Nämnden har i sin motivering å sid. 30 i det äldre förslaget bland annat anfört, att en mindre grad av fukt icke bör anses vara tillräcklig anledning till nedsättning, då detta förhållande ju kan vara beroende på otillräcklig eller olämplig uppvärmning eller dålig ventilation av bostaden. Nämnden har dock ansett sig böra genom en omredigering tillmötesgå gjorda erinringar och har i sådant syfte i förevarande del av punkt 4 infört det av byggnadsstyrelsen föreslagna uttrycket »i besvärande grad fuktig». De föreslagna ordalagen böra enligt nämndens mening tolkas så, att skälig nedsättning i ersättningen bör beviljas, då den byggnad, i vilken tjänstebostad är inrymd, är av sådan beskaffenhet, att bostaden icke utan besvärande eller särskilt kostsamma anordningar för bostadsinnehavaren kan hållas nöjaktigt uppvärmd och fri från fukt.

Armé- och marinförvaltningarna hava angivit vissa ytmått för lägenheter av olika storlekar såsom 40 kvm. för 1 rum och kök, 60 kvm. för 2 rum och kök o. s. v. såsom normgivande för fullgoda tjänstebostäder. Om man vid hyressättningen i skilda delar av landet skall kunna så nära som möjligt anknyta till ortens hyresförhållanden, får man emellertid enligt nämndens mening icke i riktlinjerna binda de värderande myndigheterna vid några bestämda mått för golvytan i tjänstebostäder av olika storleksgrader. Det på senare tiden använda byggnadsättet har medfört förbättrade ventilationsmöjligheter och ökade bekvämligheter i övrigt, till följd varav även rum i tjänstebostäder med golvyta avsevärt understigande de av armé- och marinförvaltningarna fixerade, måste anses tillfredsställa alla rimliga hygieniska anspråk. En avsevärd skillnad i lägenheternas golvyta kan även iakttagas vid jämförelse mellan äldre lägenheter och modernare lägenheter. I detta sammanhang vill nämnden betona, att de av armé- och marinförvaltningarna fastställda normalmått måste anses för höga och att lägenheter av denna storleksstandard i regel icke torde kunna uppbringas å allmänna hyresmarknaden. Bostadslägenheternas storleksstandard är för övrigt synnerligen växlande i olika delar av landet. Liksom hyrespriset å en fullgod lägenhet fastställs efter en jämförelse med ortens pris för en liknande lägenhet, synes också nedsättning i hyran på grund av lägenhetens eller rummets otillräckliga golvyta böra ske med hänsyn till den areal, som i orten i allmänhet förekommer i lägenheter med samma rumsantal.

6. Jämkning av ersättningen för tjänstebostad med hänsyn till rumsantalet m. m.

I förevarande punkt, som motsvarar punkt 7 i det äldre förslaget, har nämnden framlagt ett reviderat förslag till bestämmelser rörande jämkning av ersättning för tjänstebostad i vissa fall, då det anvisade rumsantalet över-skrider tjänstemannens lönestandard.

I motiveringen till det äldre förslaget (sid. 32—36), vartill nämnden får hänvisa, har lämnats en redogörelse för bland annat den historiska bakgrunden till dessa bestämmelser. Här må endast erinras om det uttalande i ämnet, som på sin tid gjordes av kommunikationsverkens lönekommitté. Kommittén fastslog häri tjänstemans skyldighet att bebo lägenhet, som anvisats honom som tjänstebostad, men framhöll samtidigt verkets förpliktelse att härvid iakttaga nödig hänsyn till tjänstemannen, så att det icke utan särskilda skäl ålades honom att taga i besittning en bostad, som han med hänsyn till belägenhet, rumsantal eller dylikt hade giltiga skäl att avböja. Enligt kommitténs mening borde det ej heller få ifrågakomma att någon påtvingades en bostad, för vilken ersättningen bestämts till högre belopp än han funnes vara i stånd att erlægga. Dessa riktlinjer torde, såsom av bostadsnämnden tidigare framhållits, få anses vara av statsmakterna i princip godkända. Punkt 7 i bostadsnämndens äldre förslag, enligt vilket antalet anvisade rum ställes i relation till vederbörandes tjänsteställning, avsåg också att låta dessa riktlinjer komma till uttryck. Flera av de hörda myndigheterna ha emellertid ansett ett förtydligande erforderligt. Sålunda ha arméförvaltningen, vattenfallsstyrelsen och kommunikationsverkens löne-nämnd uttalat att hänsyn även borde tagas till tjänstemannens behov; och vattenfallsstyrelsen har härvid betonat, att tjänstemannen icke borde tilldelas större tjänstebostad än han själv ansåge sig behöva. Trafiktjänstemännens riksförbund har även understrukit behovssynpunkten och i sitt senast avgivna utlåtande i detta hänseende framhållit, att behovet borde bedömas icke efter lönegradsställningen utan efter individuell avvägning med hänsyn till hushållets storlek och ekonomiska möjligheter. I fråga om bedömandet av behovet har vidare från några verks sida, bland andra arméförvaltningen, framhållits, att hänsyn borde tagas till om tjänstemannen vore ogift och utan hushåll. Slutligen har 1928 års lönekommitté i sitt ovannämnda förslag intagit en föreskrift om att åt tjänsteman icke finge utan särskilda skäl anvisas vare sig bostad med större rumsantal än som motsvarade hans tjänsteställning eller lägenhet, som med tillämpning av riktlinjerna betingade högre ersättning än han kunde anses vara i stånd att erlægga.

I det omarbetade förslaget till riktlinjer har bostadsnämnden för utformningen av denna bestämmelse sökt finna en lydelse, som tillgodoser olika anförda synpunkter, i den mån som nämnden ansett dem beaktansvärda. Riktlinjerna synas alltså böra tydligt klarlägga, att vid anvisande av tjänstebostad hänsyn skall tagas till tjänstemans såväl behov som ekonomiska bärkraft. Men vid bedömandet härav får man självfallet icke — såsom

från några håll gjorts gällande — utgå från de speciella privata förhållanden, som råda i de särskilda fallen. Bostadens rumsantal bör i stället bestämmas med hänsyn till det utrymmesbehov och den betalningsförmåga, som skäpligen kan antagas förefinnas hos en bostadsinnehavare med den tjänsteställning, varom det i förekommande fall är fråga. Framhållas må, att vad som sagts icke utesluter, att i fall då tjänstebostäder stå till förfogande i sådant antal, att en viss anpassning kan ske av tjänstebostaden efter bostadsinnehavarens rent personliga behov (ogift, gift med stor barnskara e. a.), en sådan anpassning också bör medgivas. I det äldre förslaget har hänvisning gjorts till vederbörandes tjänsteställning och har man härvid utgått från att detta uttryck i stort sett skulle innebära detsamma som löneställning. Så torde också vara förhållandet inom den civila förvaltningen. Då uttrycket emellertid inom försvarsväsendet lär tagas i något avvikande bemärkelse, har bostadsnämnden ansett sig böra i sitt nya förslag införa en hänvisning till både tjänste- och löneställning.

I punkt 7 av 1927 års förslag har nämnden intagit en tablå, avseende både försvarsväsendet och den civila förvaltningen, till ledning vid beräklandet av det antal rum, som bör tilldelas befattningshavare i olika grader vid anvisande av tjänstebostad. Denna tablå har i stort sett framkommit ur dittills tillämpad praxis och även vunnit gillande av de hörda myndigheterna. Samma regler ha sedermera kommit till användning även i de riktlinjer för bestämmandet av ersättning för tjänstebostad, som nyligen stadfästas av domänstyrelsen för domänverkets personal.

I huvudsaklig anslutning härtill har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 26 maj 1933 och den 25 januari 1935 fastställt den i nedan intagna tabell angivna bostadsstandarden, att tillämpas vid anvisande av tjänstebostäder till arméns, marinens och flygvapnets personal:

L ö n e g r a d e r i l ö n e p l a n				Tjänstebostads- storlek
O	Uo	C	Eo	
<i>Gifta.</i>				
—	1	1	1—8	1 rum och kök
1	2	2—3	9—13	2 » » »
2	3—4	4—6	14—18	3 » » »
3	—	7—9	19—24	4 » » »
4	—	10—12	25—27	5 » » »
5—6	—	13—15	—	6 » » »
7—8	—	16	—	7 » » »
<i>Ogifta.</i>				
1	1—2	1—2	1—12	1 »
2—3	3—4	3—9	13—24	2 »
4	—	10—12	25—27	5 » och kök
5—6	—	13—15	—	6 » » »
7—8	—	16	—	7 » » »

Av tabellen framgår, att Kungl. Maj:t beträffande försvarsväsendets personal fastställt viss lägre bostadsstandard för ogifta än för gifta, dock att denna sänkning i standard gäller endast beställningshavare i lägre grad än majors. Enligt praxis synes dock ogift beställningshavare med eget hushåll ha iikställts med gift.

Då sålunda särskilda bestämmelser angående bostadsstandarden av Kungl. Maj:t redan utfärdats för försvarsväsendet, har nämnden saknat anledning att i nu föreliggande förslag intaga föreskrifter härom. Dock har i förslaget en hänvisning gjorts till dessa särskilda bestämmelser. Den sammanställning till ledning för beräkning av tjänstebostädernas rumsantal, som intagits i punkt 6 av de överarbetade riktlinjerna, avser alltså endast den civila statsförvaltningen. Nämnden har emellertid även beträffande den däri föreslagna bostadsstandarden ansett det böra förutsättas, att andra föreskrifter kunna komma att av Kungl. Maj:t i särskilda fall meddelas.

Nämndens nu föreliggande förslag till civil tjänstebostadsstandard överensstämmer som synes i huvudsak med 1927 års förslag. En viss komplettering har dock gjorts med hänsyn dels till uttalanden av statskontoret och 1928 års lönekommitté och dels till den lönegradering, som föreslagits av 1936 års lönekommitté och godkänts av 1938 års riksdag.

Såsom i motiveringen till det äldre förslaget anförts har bostadsnämnden med ifrågavarande sammanställning åsyftat att ange det rumsantal, som för *normala* fall tilldelas tjänstemän i olika ställning. Att nämnden härvid icke följt den vid försvarsväsendet i vissa grader tillämpade metoden med olika bostadsstandard för gifta och ogifta befattningshavare beror på att det visat sig svårt att i detta hänseende erhålla för hela statsförvaltningen allmängiltiga och enhetliga grunder för rumstilldelningen. Självfallet förutsätter dock nämnden att vederbörande myndigheter även inom den civila förvaltningen komma att tillse att till befattningshavare, som är ogift eller saknar eget hushåll, såvitt möjligt icke anvisats tjänstebostad med större rumsantal än som kan anses motsvara hans behov.

Beträffande den ersättning, som bostadsinnehavaren har att erlagga för s. k. överloppsrum (fjärde stycket i punkt 6) anser sig nämnden bland annat på grund av från domänverket inhämtade upplysningar böra föreslå viss ändring i bestämmelsens ursprungliga lydelse. Det lär nämligen kunna inträffa, exempelvis vid vissa jägmästareboställen, chefsbostäder vid marinen och dylikt, att befattningshavare nödgas inflytta i lägenhet med rumsantal, avsevärt överstigande det i tablån för hans grad upptagna, utan att överloppsrummen lämpligen kunna avstängas. Där sådana rum användas som expeditiionslokaler eller för annat verkets behov, är det utan vidare klart att ersättning för dem icke skall erläggas. Men även om dylika rum begagnas av bostadsinnehavaren, kunna omständigheterna föranleda att lägre ersättning än den för överloppsrum normalt beräknade bör anses skälig. I vissa undantagsfall, då vederbörande nödgats taga i bruk ett flertal överloppsrum, bör t. o. m. fullständig befrielse från ersättning för något eller några av dessa rum, av vilka han uppenbarligen icke har behov, kunna beviljas

honom. Anmärkas bör här, att byggnadsstyrelsen i sitt senast avgivna yttrande framhållit, att även den omständigheten, att de anvisade rummen vore särskilt stora, såsom stundom vore fallet i äldre byggnader, och därför krävde oproportionerligt stora kostnader för skötsel och uppvärmning, borde kunna föranleda jämkning av ersättningsbeloppet. Av generaltullstyrelsen har framförts önskemålet att något fast reduktionstal icke skulle fastställas för överloppsrum, utan frågan om nedsättning i varje särskilt fall bedömas efter rummens användbarhet för bostadsinnehavaren. Såvitt bostadsnämnden kan finna, bör dock den föreslagna nya lydelsen av ifrågavarande bestämmelse, varigenom ganska stor handlingsfrihet förbehålles verken, erbjuda tillräcklig möjlighet att i förekommande fall tillämpa ett förfaringssätt, som tillgodoser både statsverkets intresse och bostadsinnehavarnas krav på billighet och rättvisa.

I sista stycket av punkt 6 har bostadsnämnden slutligen vidtagit den ändringen, att jungfrukammare, vars fria golvyta omfattar även mindre areal än 9 kvm., dock icke under 6 kvm., i förevarande avseende må, om den är försedd med fönster och uppvärmningsanordning, kunna räknas såsom rum, därest så är brukligt i orten beträffande likartade lägenheter. Ändringen, som överensstämmer med inom marinen tillämpat beräkningssätt, har föranletts av att det på senare tiden använda moderna byggnadssättet medfört förbättrade ventilationsmöjligheter och ökade bekvämligheter i övrigt, till följd varav rum av ifrågavarande slag även med mindre golvyta än 9 kvm. kommit att i allmänna medvetandet betraktas som fullgoda.

Bestämmelsen om ersättning för ladugård och planteringsland m. m., som följer med tjänstebostad, motsvarar punkt 9 i 1927 års förslag och har på sätt 1928 års lönekommitté föreslagit flyttats såsom sista stycke i förevarande punkt. Erinras må här, att järnvägsstyrelsen anmärkt, att till lägenhet hörande planteringsland av mindre omfattning icke bör föranleda höjning av hyran. Med anledning härav föreslår nämnden, att endast planteringsland av mera nämnvärd areal må medföra förhöjning av ersättningen för tjänstebostad.

Av rent formella skäl påyrkade slutligen 1928 års lönekommitté sådan ändring i ordningsföljden av bestämmelserna i punkt 6, att de positiva föreskrifterna om rumsantalet för olika lönegrader skulle sättas främst. Då det emellertid här i första hand gäller att fastställa en riktlinje för ersättningens bestämmande, har bostadsnämnden ansett sig böra vidhålla ordningen enligt sitt ursprungliga förslag, som nämnden finner vara mera följdriktig, dock med viss omredigering av första stycket.

7. Överenskommelse skriftligen.

I 42 § 3 mom. av det avlöningsreglemente för den civila statsförvaltningen, som godkänts av 1938 års riksdag, har förutsatts, att överenskommelse skall träffas mellan vederbörande myndighet och tjänsteman om ersättningens storlek. Endast om sådan överenskommelse ej kan träffas, hän-

skjutes frågan till statens bostadsnämnd. Samma bestämmelse gäller också enligt de äldre avlöningsreglementena utom för försvarsväsendet. Beträffande detta senare gäller att ersättningen fastställas av resp. arméförvaltningens fortifikationsdepartement, marinförvaltningen eller flygförvaltningen på förslag av vederbörande underlydande myndighet och att, om bostadsinnehavaren ej åtnöjes med det sålunda fastställda hyrespriset, frågan skall hänskjutas till bostadsnämnden. Vid eventuell omarbetning framdeles av det militära avlöningsreglementet synes böra beaktas önskvärdheten av, att även inom försvarsväsendet direkt föreskrift meddelas, att överenskommelse skall träffas i berörda avseende.

Från personalhåll har gjorts gällande, att de avtal, som träffas mellan myndigheterna och deras bostadsinnehavare, böra erhålla bekräftelse i skriftlig form helst genom tjänstebostadskontrakt. Nämnden, som finner en sådan anordning praktisk och rättvis, har i förslaget till bestämmelse i punkt 7 intagit föreskrift härom.

I detta sammanhang må erinras om, att 1936 års lönekommitté i sin motivering till ifrågavarande paragraf (sid. 223) framhållit, att med vederbörande myndighet numera, efter inrättande av statens allmänna fastighetsfond, borde förstås den myndighet, under vilkens förvaltning fastigheten hör, d. v. s. — bortsett från affärsverken — i allmänhet byggnadsstyrelsen. Det vore sålunda, säger kommittén, den fastighetsförvaltande myndigheten, som normalt hade att med tjänstemannen överenskomma angående ersättningen för tjänstebostaden. Vad däremot anginge själva anvisandet av tjänstebostad, borde detta ankomma på den myndighet, varunder tjänstemannen lydde, under förutsättning, att bostaden inginge i fastighet, som upplåtits åt sistnämnda myndighet. I detta sammanhang framhöll kommittén vidare, att reglerande bestämmelser om tjänstebostad lämpligen borde av Kungl. Maj:t utfärdas.

Med anledning av detta uttalande får bostadsnämnden först framhålla att, förutom de affärsdrivande verkens fastigheter bland andra även medicinalstyrelsens, (sinnessjukhusen), fångvårdsstyrelsens, lotsstyrelsens, universitetens och försvarsväsendets fastigheter äro undantagna från byggnadsstyrelsens förvaltning. Det är således ett jämförelsevis mycket ringa antal tjänstebostäder, beträffande vilka byggnadsstyrelsen skulle hava att träffa hyresöverenskommelse.

Vidare tillåter sig nämnden erinra om, att enligt kungörelsen med vissa bestämmelser angående tjänstebostäder för lärare vid statens undervisningsväsende den 28 januari 1938 nr 48 föreskrift meddelats, att överenskommelse angående den ersättning, som lärare skall erlagga för tjänstebostad, skall, där så visar sig möjligt, träffas mellan byggnadsstyrelsen och läraren. Den principen, att hyresöverenskommelse skall träffas av den fastighetsförvaltande myndigheten och icke av den myndighet, som anvisar tjänstebostaden, har sålunda i förevarande fall av Kungl. Maj:t godkänts.

Bostadsnämnden är för sin del tveksam, huruvida föreskrifter av den natur, varom här är fråga, ha sin rätta plats i riktlinjerna för bostadsvärde-

ringen. Då omhandlade frågor dock äro av betydelse i detta sammanhang, har nämnden låtit förevarande bestämmelser inflyta i det överarbetade förslaget till riktlinjer.

8. Kompletterande föreskrifter för olika verk.

Den bestämmelse om kompletterande föreskrifter till riktlinjerna, som nämnden intagit i punkt 8, är lika lydande med punkt 11 i det äldre förslaget. Till stöd för förslaget i denna del får nämnden allenast åberopa vad härom anförts å sid. 42—43 i motiveringen till 1927 års betänkande.

I detta sammanhang får nämnden till sist framhålla, att punkten 10 i det äldre förslaget angående jämkning av hyra på grund av övergångsbestämmelserna, vilken punkt numera saknar aktualitet, uteslutits ur det nya förslaget.

Under åberopande av vad ovan anförts får Statens bostadsnämnd hemställa, att Kungl. Maj:t måtte till efterrättelse vid vederbörande ämbetsverk och myndigheter utfärda riktlinjer för bestämmande av ersättningen för tjänstebostäder i överensstämmelse med bifogade av nämnden utarbetade förslag.

I bostadsnämndens beslut i förevarande ärende hava, utom undertecknad, ordförande, ständige ledamoten Marcus och särskilde ledamoten Johanneson deltagit.

I ärendets behandling hava dessutom deltagit suppleanten för ordföranden Bergström samt särskilda ledamöterna Josephson och Österberg, vilka samtliga förklarar sig icke hava något att erinra med avseende å beslutet.

Stockholm den 26 september 1938.

Underdånigst

för STATENS BOSTADSNÄMND

FERD. O. SCHAGER.

/ Emil Rune.

Förslag

till

riktlinjer för bestämmandet av ersättning för tjänstebostäder.

1.

Allmänna
grunder för
värdering av
tjänstebostad.

Ersättning för tjänstebostad bestämmes med hänsyn till det hyrespris, som å orten i allmänhet gäller för lägenhet, som beträffande storlek och bekvämlighet samt beskaffenhet i övrigt kan anses likvärdig med tjänstebostaden.

Ej må härvid kostnaderna för anskaffande av den fastighet, i vilken tjänstebostaden är inrymd, eller fastighetens belägenhet i stadsdel med särskilt höga hyror inverka på ersättningsbeloppets storlek.

Vid bestämmandet av ersättning för tjänstebostäder bör hänsyn tagas till varje lägenhets särskilda beskaffenhet. Lägenheter av samma storlek och med i huvudsak enahanda bekvämligheter må dock värdesättas lika, därest icke särskilda omständigheter påkalla avvikelser.

I ersättning för *omöblerad* tjänstebostad inräknas icke gottgörelse för kokgas, belysning och dylikt samt ej heller bränsle, såvida icke tjänstebostad är inrymd i byggnad med centraluppvärmning, som ombesörjes av vederbörande myndighet eller hyresvärd. I sistnämnda fall skall i ersättningen inbegripas gottgörelse för centralvärme och varmvatten.

I ersättning för *möblerad* tjänstebostad inbegripes gottgörelse för av verket tillhandahållna möbler, värme, varmvatten, kokgas, belysning och dylikt enligt ortens praxis och pris.

För främjande av enhetlighet vid värderingen bör samråd äga rum mellan vederbörande verk och myndigheter.

2.

Värdering av
tjänstebostad
å ort med
hyres-
marknad.

Är tjänstebostad belägen å ort, där hyresmarknad, som kan tjäna till ledning för bestämmandet av ersättningen för tjänstebostad, finnes, bör verk eller myndighet medelst direkt undersökning genom särskilda värderingsmän, inhämtande av upplysningar från vederbörande ortsmyndigheter och från tillgänglig officiell statistik eller på annat lämpligt sätt söka skaffa sig kännedom om den hyra — däri inbegripen i förekommande fall gottgörelse för centraluppvärmning — som å orten i allmänhet tillämpas för med tjänstebostaden likvärdiga lägenheter.

Det bör dock beaktas, att medelhyrorna i orten enligt socialstyrelsens statistik, vilka äro beräknade på grundval av hyror för lägenheter av skiftande beskaffenhet, icke utan vidare kunna vara normerande för ersättning för tjänstebostad. De ändringar i ortens hyresmarknad, som kunna hava inträffat, sedan den senaste hyresräkningen ägde rum, måste härvid jämväl tagas i beaktande.

3.

Är tjänstebostad belägen å ort, där hyresmarknad, som kan tjäna till ledning vid ersättningsbestämmande saknas, och kan tillförlitlig värdering i annan ordning icke verkställas, må i stället skälig hänsyn tagas till det hyrestal, som för orten beräknats i samband med dyrortsgrupperingen.

Värdering av tjänstebostad å ort utan hyresmarknad.

Härvid bör beaktas att de hyror, som ligga till grund för beräkning av ifrågavarande hyrestal, ofta — särskilt å orter med lågt hyrestal — avse lägenheter av enklare beskaffenhet än tjänstebostäderna. Likaledes bör beaktas, i vad mån hyresnivån inom vissa landsdelar avviker från nämnda hyrestal.

Beträffande tjänstebostad, belägen å ort med förortskaraktär, där hyresmarknad icke finnes, bör vid hyressättningen hänsyn jämväl tagas till hyresförhållandena å eventuellt närliggande förorter.

Ligger tjänstebostad inom mindre ort eller landskommun i omedelbar närhet av stad eller annat samhälle, där hyresmarknad finnes, bör, därest bostadsposten för tjänstebostadsplatsen vid dyrortsgrupperingen beräknats till samma belopp som å huvudorten, vid fastställandet av ersättningen för tjänstebostaden huvudortens hyresmarknad tjäna till ledning.

Är *centraluppvärmning* anordnad i tjänstebostad, belägen å ort, som avses i denna punkt, och ombesörjes uppvärmningen av vederbörande verk eller hyresvärd, bör den för bostaden i och för sig beräknade ersättningen — däri inbegripen skälig gottgörelse för den bekvämlighet, som erhållits genom att bostaden uppvärms centralt — ökas med ett belopp motsvarande verkets självkostnad för uppvärmning av lägenheten. Denna självkostnad må dock kunna beräknas efter ett enhetligt genomsnittspris för viss grupp av verkets tjänstebostäder. Där tillförlitligt material för beräkning av verkets normala kostnader för centralvärme icke finnes tillgängligt, må härvid fogade *anvisningar* tjäna till ledning.

Har centraluppvärmning anordnats i tjänstebostad, belägen å ort, där på grund av billig vedtillgång och höga kokspriser eller andra omständigheter sådan anordning ur ekonomisk synpunkt måste anses ofördelaktig för tjänstebostadshavaren, må dylik omständighet kunna föranleda skälig jämkning vid värmeersättningsbestämmande.

Därest tjänstebostads rumshöjd är högre än 3 meter, må för den ökade rumsvolym, som därigenom uppstår, värmeersättning icke beräknas.

4.

Har tjänstebostad sådant läge, att men eller besvärande olägenhet måste antagas därigenom uppstå för bostadsinnehavaren, må skälig nedsättning kunna göras i ersättningen för bostaden, såsom exempelvis i vissa fall då bostaden är belägen

Nedsättning av ersättningen på grund av tjänstebostads mindre tjänliga läge.

- i omedelbar närhet av starkt trafikerade bangårdsspår,
- i byggnad, där trupp är förlagd, eller i byggnad till vilken tillträde endast kan ske genom kasernvakt,
- i fängelsebyggnad eller inom fängelseområde,

i byggnad, där sinnessjukavdelning är inrymd, eller inom område, där sådan avdelning finnes,

å fyrplats med särskilt ensligt läge, eller å annan plats med dylikt läge.

5.

Nedsättning
av ersätt-
ningen på
grund av
tjänste-
bostads
mindre goda
beskaffenhet.

Är tjänstebostad av mindre god beskaffenhet med avseende å sundhet, bekvämlighet eller storlek, bör skälig nedsättning göras i ersättningen för densamma. Sålunda må lägre ersättning än eljest vore skäligt bestämmas, om exempelvis

bostaden är i besvärande grad fuktig eller kall och svår att uppvärma, bostadens alla rum ligga åt mörk gård eller åt norr, bostadens eller rummens golvyta avsevärt understiger den areal, som å orten i allmänhet förekommer beträffande lägenheter av samma rumsantal, eller rumshöjden icke uppgår till 2'4 meter samt

bostaden i övrigt saknar någon av de bekvämligheter, som å orten i fråga i allmänhet anses tillhöra en fullgod lägenhet av samma storlek och slag.

6.

Jämknings
av ersätt-
ningen
med hänsyn
till rums-
antalet m. m.

Anvisas åt tjänsteman bostad med större rumsantal än som med hänsyn till hans tjänste- och löneställning kan anses motsvara hans behov och förmåga att erlægga den för bostaden gällande ersättningen, skall skälig jämkning däri göras.

Sådan jämkning skall dock icke ske i fall, då tjänsteman själv begärt eller uttryckt önskan att erhålla bostad med större rumsantal, än som eljest skolat tillkomma honom.

Vid anvisande av tjänstebostad till befattningshavare, tillhörande den *civila statsförvaltningen*, må, där annorlunda icke av Kungl. Maj:t föreskrives, för beräkning av det antal rum, som tjänstebostaden med hänsyn till vederbörandes tjänste- och löneställning bör kunna omfatta, såsom ledning tjäna följande sammanställning.

L ö n e g r a d e r	Rumsantal
A 1—14	1 rum och kök eller
	2 » » »
A 15—19	3 » » »
A 20—23	4 » » »
A 24—27	5 » » »
A 28—34, B 1, C 1—6	6 » » »
B 2—3, C 7—17	7 » » »

Vid anvisande av tjänstebostad till befattningshavare, tillhörande *försvarsväsendet*, gälla uti det i föregående stycke berörda avseende de särskilda föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelats.

För överloppsrum bör, där sådana icke kunna av verket lämpligen utnyttjas på annat sätt och icke heller helt avstängas, ersättning i regel utgå med hälften av det belopp, som eljest skolat betalas för dylika rum. Där så med hänsyn till överloppsrummens antal, bostadens storlek i övrigt eller andra särskilda omständigheter prövas skäligt, må ytterligare jämkning i ersättningen kunna medgivas. För rum, som ingå i tjänstebostad men vilka utslutande disponeras såsom expeditionslokal eller för annat verkets behov, erlägger bostadsinnehavaren icke någon ersättning.

Rum, som saknar fönster eller effektiv uppvärmningsanordning eller vars golvyta understiger 9 kvadratmeter, räknas i detta avseende icke såsom rum utan såsom bekvämlighetsutrymme. Nämnade minimiareal må för jungfrukammare sättas lägre, dock icke under 6 kvadratmeter, om så är brukligt i orten beträffande likartade lägenheter. För dylika bekvämlighetsutrymmen må beräknas förhöjning av ersättningen, i enlighet med vad som i liknande fall brukar ske i orten.

Följer med bostaden ladugård, planteringsland av mera nämnvärd areal, garage eller dylikt, må därför beräknas skälig förhöjning av ersättningsbeloppet.

7.

Överenskommelse om ersättningsbelopp för tjänstebostad träffas mellan tjänsteman och den myndighet, under vilken bostaden i förvaltningshänseende lyder.

Överens-
kommelse
skriftligen.

Sedan sådan överenskommelse träffats, skall bekräftelse å ersättningens belopp lämnas bostadsinnehavaren skriftligen genom tjänstebostadskontrakt eller i annan lämplig form.

8.

På vederbörande verk må ankomma att med iakttagande av de riktlinjer, som ovan meddelats, utfärda de kompletterande föreskrifter, som kunna finnas erforderliga, angående sättet för värderingen av till verket hörande tjänstebostäder.

Komplette-
rande före-
skrifter för
olika verk.

Anvisningar

för

beräkning av ersättning för centraluppvärmning av tjänstebostad å ort utan hyresmarknad.

Beräkningsgrunder.

För i Stockholm belägen bostadslägenhet beräknas under hel eldningsperiod åtgå följande *koksmängder per kubikmeter rumsvolym*, nämligen

i byggnad med 2 våningars höjd	0·277 hl. koks
» » » 3 » »	0·247 » »
» » » 4 » »	0·217 » »
» » » 5 » »	0·209 » »
» » » 6 » »	0·205 » »

För orter med andra temperaturförhållanden omräknas dessa för Stockholm gällande värden med hjälp av nedanstående enligt orternas specifika värmebehov beräknade jämförelsetal för normalår. Genom att multiplicera den för Stockholm angivna koksmängden med jämförelsetalet för orten erhålles motsvarande koksmängd för orten i fråga.

Ort, som icke återfinnes i förteckningen, antages hava samma jämförelsetal som där införd närmast och likartat belägen ort.

Ort	Jäm- förelse- tal	Ort	Jäm- förelse- tal
Karesuando	1·81	Särna	1·45
Riksgränsen	1·74	Gävle	1·10
Kiruna	1·75	Falun	1·13
Gällivare	1·65	Uppsala	1·08
Kvikkjokk	1·67	Västerås	1·02
Jokkmokk	1·65	Karlstad	0·98
Haparanda	1·50	Örebro	1·01
Tärnaby	1·59	Strömstad	0·90
Piteå	1·38	Askersund	1·03
Stensele	1·55	Nyköping	0·99
Umeå	1·34	Linköping	0·94
Storlien	1·50	Skara	1·02
Östersund	1·35	Vänernborg	0·95
Härnösand	1·22	Ulricehamn	1·07
Sveg	1·41	Jönköping	0·96
Bjuråker	1·23	Västervik	0·92

Ort	Jäm- förelse- tal	Ort	Jäm- förelse- tal
Borås	1·02	Ronneby	0·90
Göteborg	0·83	Karlshamn	0·86
Visby	0·90	Kristianstad	0·85
Växjö	0·96	Lund	0·86
Halmstad	0·84	Malmö	0·82
Kalmar	0·88	Ystad	0·83
Stockholm		1·00	

Ersättningen för centralvärme skall täcka kostnaden dels för den förbrukade koksmängden och dels för skötseln av anläggningen. Skötselkostnaden beräknas för närvarande i Stockholm utgöra kronor 0·50 per hektoliter förbrukad koks. För övriga orter beräknas skötselkostnaden per hektoliter förbrukad koks utgöra:

Å A-ort	kr. 0·39	Å E-ort	kr. 0·46
» B-ort	» 0·41	» F-ort	» 0·48
» C-ort	» 0·43	» G-ort	» 0·50
» D-ort	» 0·45		

Volymberäkning.

Vid beräkning av lägenhets volym räknas såsom höjd avståndet mellan golv och tak, dock högst 3 meter, samt hela den golvarea, som lägenheten omfattar, varvid mellanväggar av sten avräknas, men icke träväggar eller tunna väggar av plattor, rabitz eller dylikt. Således medräknas inom våningen belägna korridorer, garderober och liknande utrymmen, vilka delvis värmas från rummen. Om köket saknar värmeledning, avräknas det samma. Samma är förhållandet med skafferier och möjligen befintliga andra liknande lokaler, som skola vara kalla. För hyresgästerna gemensamma utrymmen såsom trappor, förstugor och dylikt medräknas icke i våningens volym.

Beräkning av ersättning för centralvärme i tjänstebostad.

Ersättningens storlek erhålles ur formeln

$$E = V \cdot M \cdot T \cdot (K + S), \text{ där}$$

E = ersättningen i kronor för lägenhetens uppvärmning,

V = rumsvolymen i kubikmeter,

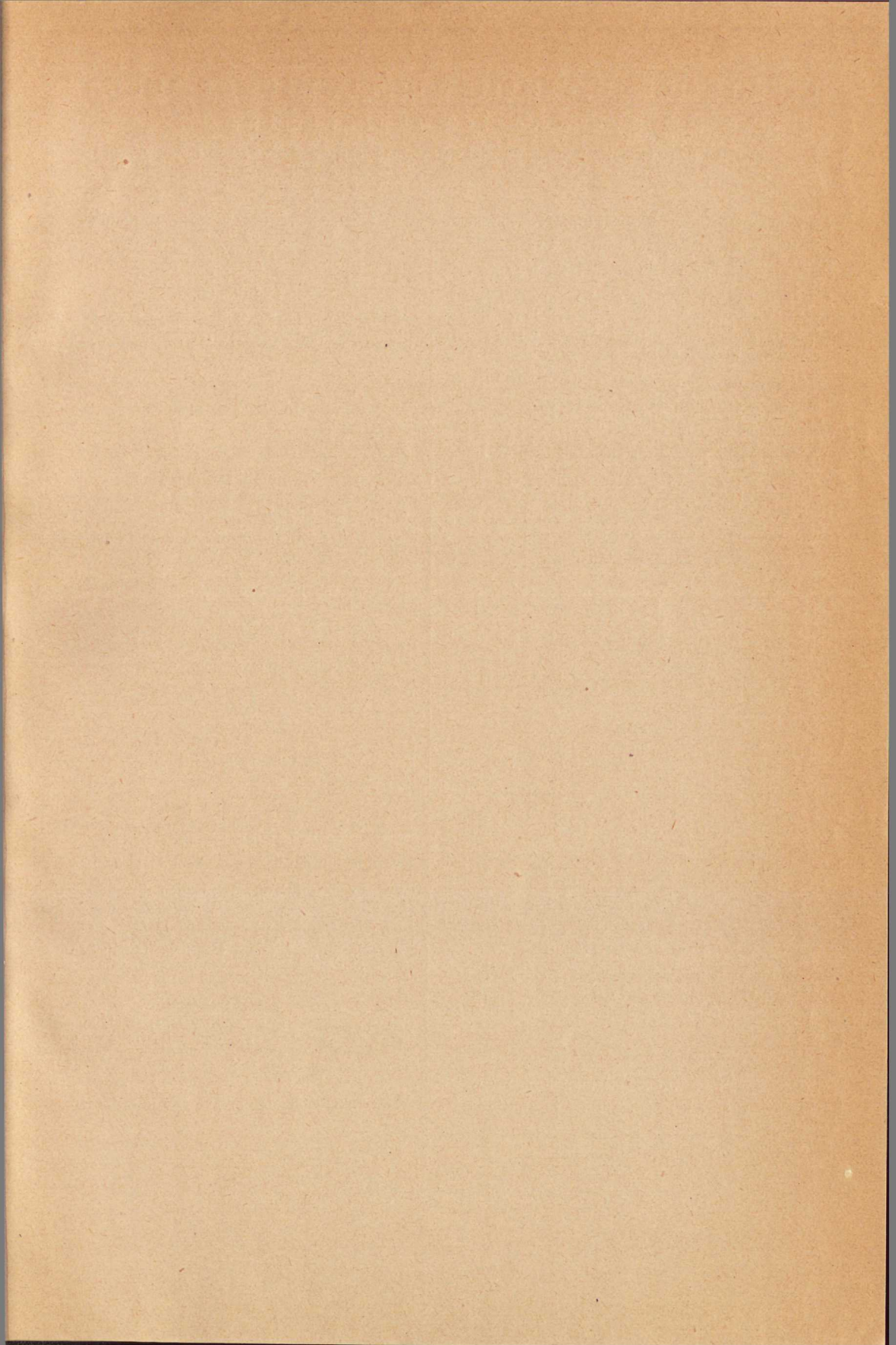
M = koksmängden i hektoliter per kubikmeter rumsvolym i Stockholm för samma våningsantal,

T = ortens jämförelsetal enligt förestående tabell,

K = priset i kronor per hektoliter koks intagen i anläggningens bränslerum (ortens gängse pris),
S = ortens skötselkostnad uttryckt i kronor per förbrukad hektoliter koks.

I här omnämnd ersättning för centralvärme inbegripes *icke* ersättning för varmvatten.

I sådana fall, då vedbränsle i stället för koks användes vid centraluppvärmning, skall 1 kubikmeter ved anses motsvara 3 1/2 hektoliter koks.

Statens offentliga utredningar 1939

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

- Betänkande med förslag till ändringar i vissa delar av sjömanslagen m. m. [21]
Betänkande med förslag till lag om arbetsfostran m. m. [25]
Betänkande ang. revision av tryckfrihetsförordningens ansvarighetsregler och därmed sammanhängande författningar. [32]
Betänkande med förslag till ändringar i förmynderskapslagstiftningen. [33]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

- Betänkande ang. justitiekanslerns, justitieombudsmannens och militieombudsmannens allmänna ämbetsställning m. m. [7]
1937 års landsfiskals- och stadsfiskalsutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m. [9]
Betänkande om statstjänstemäns ställning vid arbetskonflikter. [19]
1937 års domsagoutredning. Betänkande med förslag till omorganisation av domsagoförvaltningen samt lönerreglering för domsagopersonalen. [29]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

- Betänkande ang. revision av tjänsteförteckningen i vad avser statens affärsdrivande verk. [5]
1936 års lönekommitté. Betänkande med förslag till militärt icke-ordinariereglemente. [10]
1938 års arvsskattekommitté. Betänkande med förslag till förordning om arvs- och gåvoskatt m. m. [18]
Nytt förslag till riktlinjer för bestämmandet av ersättning för tjänstebostad. [36]

Politi.

- Betänkande med förslag till vissa ändringar i beklädnadsreglementet för polispersonalen m. m. [20]

Nationalekonomi och socialpolitik.

- Rationaliseringsutredningens betänkande. Del 1. Motiv och förslag. [13] Del 2. Verkställda undersökningar. [14]
Hembiträdesutredningens betänkande. 2. Betänkande med förslag till lag om reglering av anställnings- och arbetsförhållandena inom det husliga arbetet. [15]
Arbetslöshetsräkningen den 31 augusti 1937. Del 2. Arbetsförhet m. m. [24]
Betänkande med utredning och förslag rörande tillgodoseendet av behovet av allmänna samlingslokaler. [30]

Hälso- och sjukvård.

- Ledningen av landstingens hälso- och sjukvårdsverksamhet. [23]
Betänkande ang. vissa med vården av civila patienter å garnisonssjukhusen sammanhängande organisationsfrågor. [31]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

- Underlättandet av kvinnornas arbete i de mindre lanthemmen. [6]
Betänkande rörande ett ändamålsenligt utnyttjande av kronans fiskevatten. [28]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

- Betänkande och förslag rörande befrämjande av avsättningen av den svenska stenindustriens produkter. [11]
Betänkande rörande industriellt utnyttjande av halm. [12]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

- Betänkande ang. grunder för intagning av enskild väg till allmänt underhåll ävensom ang. statsbidrag till enskilda vägar. [1]
Betänkande med förslag till taxa för befordring av gods m. m. å statens järnvägar. [3]
Betänkande med förslag till exporttariffer. [8]
Betänkande och förslag ang. vissa med beviljande av tillstånd till yrkesmässig automobiltrafik förenade frågor. [22]
Betänkande med förslag rörande skärgårdarnas behov av förbättrade kommunikationer. [34]
Dragbilar. Betänkande med förslag till klassificering av vissa för framdragande av släpfordon eller arbetsredskap ombyggda bilar. m. m. [35]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

- Svensk namnbok till vägledning vid val av nya släktnamn. [4]
Utredning och förslag ang. fortsatt förstatligande av kommunala mellanskolor. [16]
Utredning och förslag rörande fri undervisningsmateriel för folk- och fortsättningsskolor. [17]
Betänkande med utredning och förslag ang. rätt för folkskollärare m. fl. att inskrivas vid universitet och högskolor samt där avlägga examina. [27]

Försvarsväsen.

- Utredning och förslag rörande plats i Stockholms skärgård för förläggning av Stockholms örlogsbas. [2]
Sociala försvarsberedskapskommittén. Betänkande. Del 1. Förslag till familjebidragslag m. m. [26]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.